

YHDEN DEMIN SUKUPUOLI
Sukupuolen rakentuminen tyttöjenlehti Demissä

Riina Leppäranta

Journalistiikan pro gradu -tutkielma

Syksy 2009

Viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty HUMANISTINEN	Laitos – Department Viestintätieteiden
Tekijä – Author Riina Leppäranta	
Työn nimi – Title Yhden Demin sukupuoli. Sukupuolen rakentuminen tyttöjenlehti Demissä	
Oppiaine – Subject Journalistiikka	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Lokakuu 2009	Sivumäärä – Number of pages 83
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Nuoruus on myllerryksen ja etsimisen aikaan. Nuoruus on myös sukupuoli-identiteetin ja minäkuvan muotoutumisen kannalta keskeistä aikaa, sillä silloin omaksumme sukupuolirooleja ja kiinnitymme niihin. Tässä tutkimuksessa halusin tutkia, miten tyttöjenlehdessä rakennetaan sukupuolta. Tarkastelin ja analysoin sitä, miten sukupuoli rakentuu ja minkälainen kuva sukupuolesta välittyy Suomen luetuimman tyttöjenlehden Demin jutuissa, kuvissa ja mainoksissa.</p> <p>Median tutkiminen sukupuolen näkökulmasta on mielestäni tärkeä tutkimusaihe, koska uskon, että medialla on keskeinen rooli sukupuolen määrittelyssä. Ajattelen, ettei ole olemassa objektiivista todellisuutta, jota media tuotannossaan heijastaisi vaan media esittää omien ehtojensa mukaista käsitystä todellisuudesta ja tulee näin rakentaneeksi sitä, mitä ymmärrämme todellisuuella. Kun sukupuoli ymmärretään kulttuurisesti rakentuneena ominaisuutena, on selvää, että media rakentaa myös sukupuolta.</p> <p>Tutkimusaineistonani oli vuoden 2008 syyskuun Demi. Sisällytin aineistooni kaikki lehdessä julkaistut tekstit, kuvat ja mainokset. Tutkimukseni teoreettis-metodologisena taustana toimi diskurssianalyysi. Lähtökohtanani oli diskurssianalyysille tyypillinen ymmärrys merkitysten rakentumisesta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Asioilla ei ole valmiita merkityksiä vaan ne tulevat merkitykselliseksi vuorovaikutuksessa. Merkitykset rakentuvat siis diskursiivisesti. Diskurssianalyysiä työkaluna käyttäen erittelin ja analysoin aineistosta löytyviä sukupuolen diskursseja sekä tutkin, miten eri diskurssit rakentavat sukupuolta.</p> <p>Sukupuoli rakentui lehdessä kolmen diskurssin varaan. Sukupuolta tuotettiin joko ruumiillisuuden, ryhmäpuheen tai normaaliuden ja epänormaaliuden rajankäynnin kautta. Ruumiillisuusdiskurssissa sukupuoli rakentui ruumista, sen ulkomuotoa ja ulkomuodon muokkaamista korostavasta näkökulmasta. Sukupuoli pelkistyi puheeksi joko ruumiin pinnasta eli ulkonäöstä tai seksuaalisoidusta ruumiista. Ryhmädiskurssissa sukupuolta tuotettiin ryhmäpuheen ja voimakkaiden yleistysten kautta. Diskurssissa nojattiin vahvasti stereotyyppeihin. Sukupuoli näyttäytyi tiettyä ihmisryhmää yhdistävänä piirteenä ja ihmiset jaettiin sukupuolen perusteella kahteen joukkoon, miehiin ja naisiin. Saman ryhmän jäsenille asetettiin yhtenevät odotukset. Normaaliusdiskurssi rakensi sukupuolta määrittelemällä sille rajoja. Diskurssissa käytiin keskustelua normaalin ja epänormaalin sekä sopivan ja epäsopivan rajoista. Rajoja haettiin niin fyysisiä piirteitä, ulkonäköä kuin tietylle sukupuolelle hyväksyttävää käytöstäkin koskien. Rajoja hakemalla ja niitä määrittelemällä rakennettiin kuvaa siitä, minkälainen on normaali sukupuoli, hyvä sukupuolen edustaja sekä siitä, mikä kuuluu tai ei kuulu tietyn sukupuolen piiriin.</p>	
Asiasanat – Keywords Journalismi, diskurssianalyysi, feministinen mediatutkimus, sukupuoli, nuortenlehdet	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuskysymys	3
1.2 Tutkimuksen rakenne	5
2 SUKUPUOLI KÄSITTEENÄ	7
2.1 Poika nimeltä Päivi – biologinen ja sosiaalinen sukupuoli	8
2.2 Kulttuurisesti rakentuva sukupuoli	9
2.2.1 Alkuperätön sukupuoli	10
2.2.2 Performatiivinen sukupuoli	12
2.3 Sukupuolen käsitteiden viidakossa	14
3 MEDIA JA SUKUPUOLI	15
3.1 Sukupuolen esittäminen mediassa	17
3.2 Naistenlehtien sukupuoli	18
4 NUORET MEDIAMAAILMAN PYÖRTEISSÄ	21
4.1 Nuoret mediankäyttäjinä	21
4.1.1 Nuoret aikakauslehtien lukijoina	22
4.1.2 Kahden eri kulttuurin kasvatit	23
4.2 Nuoret, media ja sukupuoli	25
5 LEHTIÄ NAISILLE SEKÄ PIKKUNAISILLE	28
5.1 Naistenlehtien tarina Suomessa	28
5.2 Naistenlehdet tutkimuskohteena	30
5.3 Nuortenlehdet Suomessa	32
5.4 Demi – tyttöjen asialla	34
5.5 Aineiston tarkka kuvaus	38
6 DISKURSSIEN JA MERKITYSTEN JÄLJILLÄ	39
6.1 Merkitysten muodostuminen	39

6.1.1 Tekstit merkityksen muodostumisen paikkoina	42
6.1.2 Representaatio	43
6.1.3 Diskurssi	45
6.2 Diskurssianalyysistä metodiksi	46
6.2.1 Kriittisen ja analyttisen perinteen välimaastossa	47
6.2.2 Tutkimuksen toteutus	50
7 SUKUPUOLEN KOLME DISKURSSIA	53
7.1 Ruumiillisuusdiskurssi	53
7.1.1 Puhdasta kauneutta – ulkonäkö sukupuolen rakentajana	53
7.1.2 Seksuaalinen ruumis sukupuolen rakentajana	56
7.2 Ryhmädiskurssi.....	59
7.3 Normaaliusdiskurssi	63
8 PÄÄTELMÄT.....	71
LÄHTEET	78

1 JOHDANTO

Mistä on pienet tytöt tehty, mistä on pienet tytöt tehty?
Sokerista, kukkasista, inkivääristä, kanelista.
Niistä on pienet tytöt tehty!

Mistä on pienet pojat tehty, mistä on pienet pojat tehty?
Etanoista, sammakoista, koiranhännän tupsukoista.
Niistä on pienet pojat tehty!

Vanhassa lastenlorussa pohdiskellaan, mistä tytöt ja pojat lienevät tehty. Loru kertoo pienten tyttöjen ja poikien ainesosat tarkasti. Tyttöjen rakennusaineina on mausteita ja kukkasia, poikien puolestaan kerrotaan koostuvan hieman limaisista eläimistä ja karvatupsuista.

Saman perustavanlaatuisen kysymyksen äärellä sukupuolen rakentumisesta viivytään vielä nykyisinkin. Etanoita tai inkivääriä kukaan tuskin enää tarjoaa ihmisen rakennusaineeksi, mutta sen sijaan kauneus, tunteet, ruumiin muoto, seksuaalisuus, harrastukset ja vastakkaista sukupuolta kohtaan tunnettu vetovoima voisivat olla 2000-luvun vastaavassa lorussa listattavia aineita.

Sukupuoli ja sen ”ainesosat” eli sukupuolen rakentuminen ovat myös akateemisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä selvittämään, miten tyttöjenlehdessä rakennetaan sukupuolta. Sukupuolen diskursseja etsimällä ja analysoimalla tutkin, minkälainen kuva sukupuolesta välittyy Suomen luetuimman tyttöjenlehden Demin jutuissa, kuvissa ja mainoksissa.

Miksi tyttöjenlehden sukupuolta on tarpeellista tutkia? Median tutkiminen sukupuolen näkökulmasta on henkilökohtaisesti sydäntäni lähellä naistutkimuksen sivuaineopintojen vaikutuksesta. Pidän aihetta tärkeänä, koska uskon, että medially on keskeinen rooli sukupuolen määrittelyssä. Elämme yltäkyläisen mediatarjonnan keskellä. Nuoret käyttävät median parissa jopa

kahdeksan tuntia päivässä, mikä on suurin piirtein yhtä paljon tai jopa enemmän kuin jotkut heistä muistavat nukkua vuorokaudessa (The World Association of Newspapers 2006, 3). Ei ole siis yhdentekevää, minkälaisia esityksiä maailmasta media antaa. Ei myöskään ole yhdentekevää, miten media esittää sukupuolta.

Nuoruus on sukupuoli-identiteetin ja minäkuvan kehityksen kannalta keskeistä aikaa. Silloin omaksumme sukupuolirooleja ja kiinnityimme niihin. Medialla on merkittävä vaikutus sukupuolikäsitysten, -identiteetin ja sukupuolistereotyypioiden muodostumisessa. (Arnett 2007, 362–363, Jacobson 2005, 8.) Anni Erkkö (2009) haastatteli pro gradu – työhönsä tyttöjenlehtien lukijoita ja sai selville, että tytöt kokivat saavansa nuortenlehdistä luotettavaa tietoa ja apua käytännön ongelmatilanteisiin. He vertailivat itseään lehden sivuilla esiintyviin nuoriin ja määrittelivät vertailun kautta omaa minäkuvaansa. Medialla on suuri valta nuorten maailmankuvan rakentumiseen. Tästä syystä on tärkeää myös tutkia, miten sukupuolta rakennetaan nuortenlehdessä.

Naistenlehdet ovat sukupuolen tutkimuksen kannalta herkullinen lehtiryhmä, koska jo niiden kohderyhmä on rajattu sukupuolen perusteella – lehdet on suunniteltu ja tehty nimenomaan *naisille*. Miehet loistavat tässä maailmassa poissaolollaan. Naisen vastinpariksi usein mielletty mies esiintyy naistenlehdissä kuitenkin säännöllisesti joko haastateltavana, jutun aiheena tai vähintään jutun tai mainoksen sivujuonteena.

”Aikuisten naisten” lehtiä käsittelevä tutkimus on yleistynyt Suomessa ja maailmalla viime vuosikymmenten kuluessa. Suomessa naistenlehtien tuottamaa kuvaa sukupuolesta on tutkittu varsinkin opinnäytetasolla (ks. esim. Kontula 2001, Laitinen 2004, Pirinen 1993). Ensimmäinen naistenlehtiä käsittelevä väitöskirja ilmestyi vuonna 2005 (Töyry 2005). Tytöille ja nuorille naisille tarkoitettut tyttöjenlehdet ovat jääneet tutkimuksen valokeilan reunamille. Suomessa tyttöjenlehtiin on journalismin tai sukupuolen tutkimuksen näkökulmasta tarttunut vasta muutama tutkija, ja tyttöjenlehtiä on tutkittu lähinnä opinnäytetöissä (esim. Laukkanen 2004, Luukka 2003, Turtiainen 2009).

Nuortenlehdillä on erityinen asema suomalaisten nuorten arjessa. Se on nuorten ”oma” lehti, joka on tehty erityisesti heille ja sisältää (tai ainakin pyrkii sisältämään) nuorten elämänpiiriä lähellä olevaa asiaa. Tällainen tuote luonnollisesti kiinnostaa nuoria. Nuortenlehdillä on myös paljon arvovaltaa nuorten minäkuvan ja maailmankuvan muokkaajana.

Suomessa ilmestyi vuoden 2009 syyskuussa yhdeksän nuortenlehteä (Aikakausmedia 2009). Näistä lehdistä kolme, Demi, Miss Mix ja SinäMinä, ovat niin kutsuttuja tyttöjenlehtiä. Päädyin valitsemaan aineistokseni Demin, koska se on melko ylivoimaisesti Suomen suurin tyttöjenlehti (KMT Lukija 2008) ja omasta mielestäni se on sisältönsä puolesta tyttöjenlehdistä tasokkain. Demi on lisäksi itselleni tuttu omilta teinivuosiltani. Lehti alkoi ilmestyä vuonna 1998. Muistelen, että minusta tuli lehden tilaaja pian tämän jälkeen ja luin lehteä säännöllisesti parin vuoden ajan, kunnes koin, että aloin olla liian vanha lehden lukijaksi.

Demin mediakortissa (A-Lehdet 2009) mainostetaan lehteä seuraavasti:

Demi on nuorten naisten ykkönen! Suomen suurin tyttöjen ja nuorten naisten lehti on himottu elämys, jota ilman ei voi olla. Demi-tytöille kaikki on mahdollista. He tietävät saavansa mitä haluavat, oli se sitten unelmien opiskelupaikka tai uusin luksustuoksu. Demi-tytöt muuttavat maailmaa. --- Mutta sen lisäksi Demissä on jäljittelemätöntä viisautta, jota moni aikuistenkin naisten lehti kadehtii. Demi on kuin lukijansa – maailman ihanin!

Lukupaketti nimeltä Demi näyttää suorastaan puhkuvan tyttöenergiaa ja tyttöyden asialla oloa. Mutta mitä lehden kansien välistä löytyy, kun sitä pysähdytään katsomaan tarkemmin, akateemisen tutkimuksen valossa? Miten Demissä rakennetaan tulkintoja sukupuolesta ja millaisia nämä tulkinnat ovat?

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on, *miten sukupuolta rakennetaan tyttöjenlehti Demissä*. Pyrin löytämään päätutkimuskysymykseeni vastauksen seuraavien

alakysymysten avulla: *Minkälaisissa käytännöissä sukupuolta rakennetaan? Mitkä ovat niitä voimia, jotka sukupuolta määrittelevät? Minkälaisia sukupuolen diskursseja lehdestä löytyy? Minkälainen kuva sukupuolesta diskurssien perusteella muodostuu?*

Pyrin löytämään kysymyksiini vastaukset käyttäen tutkimuksen teoreettis-metodologisena taustana diskurssianalyysiä. Tutkimuksen lähtökohtana on käsitys merkitysten rakentumisesta sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Stuart Hallin (1997, 1–11) tavoin katson, että asioilla ei ole valmiita merkityksiä vaan ne tulevat merkityksellisiksi vuorovaikutuksessa. Tuotamme ja muokkaamme merkityksiä ollessamme tekemisissä muiden kanssa. Merkitykset rakentuvat siis diskursiivisesti. Käytän diskurssianalyysiä menetelmätyökaluna erittelemällä ja analysoimalla aineistosta löytyviä sukupuolen diskursseja sekä tutkimalla, miten eri diskurssit rakentavat sukupuolta.

Tutkimusaineistonani on vuoden 2008 syyskuun Demi. Sisällytän aineistooni niin lehdessä julkaistut kirjalliset tekstit, kuvat kuin mainoksetkin, koska katson lehden olevan ennen kaikkea kokonaisuus. Uskon, että lukijan tarttuessa lehteen se näyttäätyy lukijalle pakettina, jossa lukukokemukseen ja mahdollisiin tulkintoihin vaikuttavat kaikki lehden osa-alueet tasapuolisesti. Havainnoituani itseäni aikakauslehden lukijana olen todennut, että syventyessäni lehteen en lukemisen aikana kovinkaan usein muista erotella toimitettuja artikkeleita ja maksettuja ilmoituksia mielessäni toisistaan. Selailen lehteä kokonaisuutena, jolloin kaikki lehdessä oleva sisältö on merkityksen muodostumisen ja lukijan maailmankuvan rakentumisen kannalta yhtä merkittävää.

Samasta syystä olen rajannut aineistoni yhteen Demin numeroon. Laajempi aineisto saattaisi mahdollistaa toisenlaisten tulkintojen tai kattavampien yleistysten tekemisen, mutta päädyin aineiston tiukkaan rajaukseen, koska kapea aineisto mahdollistaa siihen sukeltamisen syvälle.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimukseni rakentuu teoreettisesta osuudesta, jossa perehdyn aiempaan tutkimukseen sukupuolesta, nuorista mediankäyttäjistä, naistenlehtigenrestä ja valotan diskurssianalyysin kiemuroita, sekä empiirisestä osasta, jossa esittelen aineistosta löytämäni diskurssit ja analysoin, miten niissä rakennetaan sukupuolta.

Raportin toisessa luvussa pohdin sukupuolen käsitettä, perehdyn aiempaan sukupuolta käsittelevään tutkimukseen ja teoreettiseen keskusteluun ja avaansellaiset tutkimuksen kannalta keskeiset käsitteet kuin *kulttuurisesti rakentuva sukupuoli*, *performatiivinen sukupuoli* ja *heteroseksuaalinen matriisi*. Sukupuolen teoretisointia käsittelevä luku painottuu melko voimakkaasti yhdysvaltalaisen filosofin ja feministin Judith Butlerin ajatuksien esittelyyn ja pohdintaan. Butler oli ensimmäinen, joka toi akateemisen keskustelun piiriin ajatuksen sukupuolen kaikkinaisesta kulttuurisesta rakentuneisuudesta. Butler katsoi, että sukupuoli ei palaudu anatomisiin eroihin vaan sukupuoli on vailla alkuperää ja rakentuu jokapäiväisissä eleissä, puheessa ja toiminnassa sekä näiden toistoissa (Butler 2006).

Kolmannessa luvussa tarkastelen median roolia sukupuolen tuottamisessa. Käyn lävitse sukupuolen esittämisestä mediassa tehtyä aiempaa tutkimusta ja luon katsauksen myös naistenlehtiin ja niiden luomaa kuvaa sukupuolesta käsittelevään tutkimukseen.

Neljännessä luvussa hyppään nuorten matkaan. Luvun tarkoituksena on valottaa nuorten asemaa, mieltymyksiä ja tottumuksia yleisesti mediankäyttäjistä ja erityisesti aikakauslehtien lukijoina. Pysähdyn miettimään myös sukupuolen vaikutuksia nuorten mediakäyttöön sekä median vaikutuksia nuorten kuvaan sukupuolesta ja sukupuolirooleista.

Viidennessä luvussa siirryn aineiston pariin. Ensin kerron hieman naistenlehtien ja nuortenlehtien historiasta Suomessa sekä näistä lehdistä tutkimuskohteena. Tämän jälkeen paneudun Demiin ja teen lehdelle pienimuotoisen ruumiinavauksen nähdäksemme, mitä kaikkea lehti on syönyt. Viidennessä luvussa esittelen myös tämän tutkimuksen aineiston tarkemmin ja perustelen aineiston rajauksen.

Kuudennessa luvussa on menetelmän vuoro. Tässä luvussa luon laajahkon katsauksen merkitysten muodostumiseen, diskurssin ja representaation käsitteisiin ja diskurssianalyysin maailmaan. Perustelen menetelmävalintani ja selitän, miten minä käytän diskurssianalyysiä analyysin työkaluna.

Seitsemännessä luvussa on tulosten ja analyysin vuoro. Pysin kuvaamaan mahdollisimman runsaasti esimerkkejä apuna käyttäen Demistä löytämiäni sukupuolen diskursseja, näiden diskurssien erityispiirteitä, keskinäisiä eroja ja tietenkin sitä, miten kussakin diskurssissa rakennetaan sukupuolta, minkälaisissa käytännöissä sukupuoli tuotetaan ja loppujen lopuksi, millainen on kunkin diskurssin tarjoama kuva sukupuolesta. Kahdeksannessa luvussa on tulosten yhteenvedon, johtopäätösten ja tutkimuksen onnistumisen ja oman työni arvioinnin vuoro.

2 SUKUPUOLI KÄSITTEENÄ

On olemassa tyttöjä ja poikia, naisia ja miehiä. Tytöt tykkäävät pinkistä ja nukeista, pojat puetaan siniseen ja he leikkivät autoilla. Naiset laittautuvat mielellään ja haluaisivat kohentaa ulkonäköään, he ovat kiinnostuneita sisustuksesta ja muodista ja asettavat perheen elämässään etusijalle. Naistenlehdistä he kurkkivat vinkkejä, kuinka päästä kesäksi bikinikuntoon tai olla entistä parempi sängyssä. Miehet puolestaan ovat fyysisesti vahvoja, älykkäitä ja ajattelevat järjellä. He eivät turhia pohdiskele tai vietä aikaa peilin edessä. Miehillä tärkeää on ura ja he kipuavatkin työelämässä johtopaikoille. He ovat kiinnostuneita tekniikasta ja urheilusta.

Edellä lueteltujen kaltaisia mielikuvia sekä stereotyyppisiä esityksiä sukupuolesta löytyisi varmasti loputtomasti. Käsitteet sukupuolesta sekä jako kahteen ”luonnolliseen” sukupuoleen, mieheen ja naiseen, saattaa tuntua itsestään selvältä ja sen kyseenalaistaminen turhalta, onhan ajatusmalli niin tuttu. Ymmärrys kahdesta biologisesti erilaisesta sukupuolesta sekä näiden sukupuolten vastakkaisuudesta on juurtunut syväälle kulttuuriimme.

Tuttu ei kuitenkaan tarkoita samaa kuin tosi tai ainoa oikea. Sukupuolen voi käsittää myös toisin. Käsitteet sukupuolesta ja sen merkityksestä ovat vaihdelleet eri aikoina voimakkaasti. Mikä on sukupuoli? Mitä itse asiassa tarkoitetaan, kun puhutaan eri sukupuolista, miten sukupuoli rakentuu ja mitä merkitystä sukupuolella on? Tässä luvussa käyn läpi viime aikojen sukupuoliteoreettista keskustelua. Pyrin hahmottelemaan kuvan siitä, miten sukupuoli on eri keskusteluissa ymmärretty ja minkälainen on oman tutkimukseni lähtökohtana oleva sukupuolikäsitys.

2.1 Poika nimeltä Päivi – biologinen ja sosiaalinen sukupuoli

1970-luvulta lähtien länsimaisessa kulttuurissa sukupuoli on ymmärretty kahteen osaan, biologiseen (*sex*) ja sosiaaliseen (*gender*) sukupuoleen, jakautuneena ominaisuutena. Ajatuksen äidiksi mainitaan usein yhdysvaltalainen antropologi Gayle Rubin, joka esitteli tämän feministisessä teoretisoinnissa sittemmin hyvin keskeiseksi muodostuneen ajatuksen vuonna 1975. Rubin loi *sex/gender system* eli sukupuolijärjestelmän käsitteen pyrkimyksenään tuoda esiin sukupuolen sosiaalinen rakentuneisuus. Hänen mukaansa ihmisen lisääntymistarve ja kyky lisääntyä, eli biologinen sukupuoli, tulisi erottaa kulttuurisesta sukupuolesta. (Liljeström 1996, 111–113.)

Rubin kehitti sukupuolijärjestelmän käsitteen osallistuakseen patriarkaattiteorioita (naisten sortoa ja miesten valtaa analysoivia teorioita) vastaan tuohon aikaan laajalti esitettyyn kritiikkiin. Sukupuolijärjestelmän teorian tarkoituksena oli osoittaa naisia sortavien rakenteiden olevan kulttuurisidonnaisia. Naisten sorto ei Rubinin mukaan ole väistämätön sukupuolesta tai rodusta johtuva lopputulos vaan seuraus siitä, miten sukupuoli sosiaalisten suhteiden tuloksena ymmärretään ja käsitetään. (Liljeström 1996, 111–113.)

Teorian mukaan jokaisessa yhteiskunnassa on oma sukupuolijärjestelmänsä, jonka avulla ihmisten biologisesta sukupuolesta tehdään heidän käytöstään koskeva normi. Biologinen sukupuoli siis määrittää yhteiskunnassa sen, minkälaista käytöstä yksilöltä odotetaan ja mikä on sopivaa tai sopimatonta käytöstä. Sukupuolten epätasa-arvo ja toisen sukupuolen syrjimineen eivät ole luonnollisia asioita vaan seurausta järjestelmästä ja esimerkiksi siihen nojaavista sukupuolittuneista rooleista sekä työnjaosta perheessä ja työelämässä. Kiinnittämällä huomion sukupuolen sosiaaliseen rakentuneisuuteen voidaan nähdä, että ihmiskunnan jakaminen kahteen sukupuoleen on kyseenalainen ja

itse asiassa jaon voisi tehdä muillakin perusteilla. (Mäkelä, Puustinen & Ruoho 2006, 17–19.)

Sex/gender – jaottelu sai paljon suosiota feministisen teoriakeskustelun piirissä ja siitä muodostui 1970- ja -80-lukujen feministisen teorian perusajatus. Tästä jaottelusta ponnistavassa teoreettisessa keskustelussa sukupuoli on ymmärretty yleensä seuraavasti: Biologisesta sukupuolesta (sex) puhuttaessa tarkoitetaan miesten ja naisten välisiä anatomis-fysiologisia eroja. Sosiaalinen sukupuoli (gender) viittaa siihen, millaisena sukupuoli ilmenee sosiaalisten, kulttuuristen ja psykologisten rakenteiden vaikutuksesta. (Liljeström 1996, 115.) Sosiaalinen sukupuoli ymmärretään siis biologisen sukupuolen päälle ikään kuin erillisenä palasena rakentuvana sukupuolen ilmentymänä, joka voi vaihdella yksilöstä toiseen.

1990-luvulle tultaessa sukupuolijärjestelmän teoriaa sekä jaottelua biologiseen ja sosiaaliseen sukupuoleen alettiin kuitenkin kritisoida. Teoriaa on kutsuttu essentialistiseksi ja moitittu siitä, että se olettaa sukupuolten fysiologiset erot pysyviksi, määrääviksi ja muuttumattomiksi. Vaikka teoria korostaakin sukupuolen kulttuurista rakentuneisuutta, se lähtee ajatuksesta, että sosiaalisen sukupuolen taustalla on aina biologinen, pysyvä sukupuoli, joka on joko mies tai nainen ja johon kaikki muu pohjautuu. Sukupuolten ero nähdään siis mieheyden ja naiseuden olemuksellisista eroavaisuuksista johtuvana. (ks. esim. Liljeström 1996, 118; Mäkelä & al. 2006, 18.)

2.2 Kulttuurisesti rakentuva sukupuoli

Sex/gender -jaottelun kriitikot alkoivat korostaa, että myös biologisen sukupuolen voidaan katsoa rakentuvan kulttuurisesti. Tämän konstruktionistisen sukupuolikäsityksen mukaan sukupuoli ei ole vain syntymässä saatu ominaisuus vaan luokittelun ja nimeämisen tulos. Käsitukset fysiologisista ominaisuuksista

sekä ominaisuuksien ja niiden erojen merkityksistä rakentuvat kulttuurissa ja muuttuvat ajan myötä muiden käsitysten tavoin. Myös biologista sukupuolta siis rakennetaan, uusinnetaan ja muutetaan sosiaalisissa käytännöissä. (Mäkelä & al. 2006, 19.) Erottelu pysyvän sukupuolen sekä siitä tuotettujen representaatioiden välillä on konstruktionistisen näkemyksen mukaan mahdoton. Representaatiot ja diskurssit tuottavat sukupuolta, joka puolestaan tuottaa uusia representaatioita. (Liljeström 1996, 119.)

Sukupuolen kaikkinaista rakentuneisuutta korostavan ajattelun johtohahmona on toiminut yhdysvaltalainen filosofi ja feministi Judith Butler, joka kieltäytyy piirtämästä eroa luonnollisen ja sosiaalisen välille. Hän toteaa, ettei ole mitään järkeä erotella biologista ja sosiaalista sukupuolta, jos biologinen nähdään luonnollisena joka tapauksessa (Butler 1990, 11). Butlerin mukaan ihmisten jaottelu kahteen sukupuoleen juuri niiden fyysisten ominaisuuksien perusteella, jotka nyt toimivat erottelun perustana, on keinotekoinen ja voisi olla toisinkin. Miksi emme jaottele ihmisiä erilaisiin valta-asemiin esimerkiksi pituuden, hiusten tai silmien värin tai vaikkapa jalan koon mukaan?

Butler näkee sukupuolen keinotekoisena, kulttuurisesti, sosiaalisesti ja vallankäytön seurauksena rakentuneena käsitteenä. Hän kysyy, ”onko naisena oleminen ’luonnollinen tosiasia’ vai kulttuurinen suoritus, vai muodostuuko ’luonnollisuus’ diskursiivisesti rajoitetuista performatiivisista teoista, jotka tuottavat kehon sukupuoliluokituksissa ja niiden välityksellä” (Butler 2006, 41).

2.2.1 Alkuperätön sukupuoli

Judith Butler käyttää sukupuolen teoretisoinnissaan Michel Foucault’lta ja Friedrich Nietzsche’lta omaksumaansa *genealogian* käsitettä. Oleellista genealogisessa lähestymistavassa on, että siinä ei pyritä löytämään tutkimuksen kohteen ”luonnollista” alkuperää, sillä asioilla ei nähdä olevan alkuperäistä muotoa. Asioiden katsotaan muotoutuvan tietynlaiseksi ajan kuluessa,

vallankäytön seurauksena. Butler siirsi genealogisen ajattelun sukupuolen teoretisointiin. Hänen mukaansa sukupuoli ei ole peräisin miehen ja naisen ruumiillisesta erosta, sillä sukupuolella ei itse asiassa ole alkuperää ollenkaan. (Pulkinen 2000, 43; 47–48.) Sukupuolen teoretisoinnissa oleellista ei siis ole etsiä sen ”alkuperäistä”, aitoa olemusta tai pyrkiä selvittämään, minkälainen sukupuoli luonnostaan on, ennen kulttuurin vaikutusta. Sen sijaan huomio tulisi kiinnittää siihen, miten sukupuoli on rakentunut siksi itsestään selvältä vaikuttavaksi kategoriaksi, jollaisena se meille näyttäytyy.

Ajatus sukupuolen rakentuneisuudesta ja alkuperättömyydestä tarjoaa näkökulman myös mediatutkimukseen. Feministisen mediatutkimuksen parissa vaadittiin pitkään ”todenmukaisempia” kuvauksia naisista ja kritisoitiin, että median välittämä kuva naisista on kaukana ”todellisten” naisten elämästä. Konstruktionistinen näkemys siirtää kiinnostuksen sukupuolen ”aidon” olemuksen ja todenmukaisemman esittämisen metsästämisestä median tarjoamien representaatioiden moninaisuuteen. Todenmukaisempien nais- tai mieskuvien sijaan peräänkuulutetaan monipuolisempia ja moniäänisempiä representaatioita sukupuolesta.

Genealogisessa otteessa keskeiseksi nousee kysymys vallasta. Minkälaista on ja miten toimii se valta, joka tuottaa itsestään selviltä vaikuttavat käsitteet mies, nainen ja sukupuoli. Mikä saa sukupuolen näyttämään tältä itsestään selvästi olemassa olevalta asialta? Tämä kysymys on oleellinen myös silloin, kun tutkitaan sukupuolen rakentumista aikakauslehdessä.

Valtakysymyksiin pureutuu Butlerin käsite *heteroseksuaalinen matriisi*. Tällä hän tarkoittaa sitä, että länsimaisessa kulttuurissa on tieto- ja valtarakenteita, joiden vaikutuksesta heteroseksuaalisuus määrittyy yhteiskunnassa normiksi ja homoseksuaalisuus normista poikkeavaksi. Tätä valtaa ovat käyttäneet esimerkiksi kirkko ja lääketiede, jotka ovat määritelleet homoseksuaalisuuden sairautena tai syntinä. Rakenteet mahdollistavat ainoastaan kahden toisilleen vastakkaisen sukupuolen, miehen ja naisen, hahmottamisen. On kaksi

sukupuolta, joilla on erilaiset ruumiit, jotka käyttäytyvät eri tavoin ja joiden välille automaattisesti oletetaan seksuaalinen halu. Homoseksuaalisuus ei näyttäyty luonnollisena, se ei vain ”ole” vaan se poikkeaa luonnollisesta.

Tällä poissulkemisella rakennetaan ja ylläpidetään heteroseksuaalisuuden oletusta. Homoseksuaalit ovat Butlerin ajattelussa elävä todiste siitä, että tällainen jäykkä kahtiajako ei kuitenkaan voi olla luonnollinen tai ainoa oikea. Se, että heteroseksuaalisuuden normin ylläpitämiseen käytetään niin paljon valtaa, osoittaa sen, ettei se ole ”luonnollinen” asia vaan tekemisen tulos.

Heteroseksuaalista matriisia tarkasteltaessa huomiota voi kiinnittää siihen, miten nämä valtarakenteet toimivat ja millä keinoin heteroseksuaalisuuden oletusta ja kahden sukupuolen vastakkaisuutta tuotetaan.

2.2.2 Performatiivinen sukupuoli

Sukupuolen performatiivisuus tarkoittaa käsitystä, jonka mukaan sukupuoli ei vain ”ole” vaan se syntyy seurauksena tiettyjen eleiden imitoimisesta ja toistamisesta. Yksinkertaisesti ilmaistuna sukupuoli ei siis ole olemista vaan tekemistä. Judith Butler (2006) kumoo ajatuksen ruumiin muodosta sukupuolen perustana. Hän katsoo mieheyden ja naiseuden rakentuvan jokapäiväisissä toistuvissa suorituksissa. Hänen mukaansa anatomiset seikat eivät ole sukupuolen syy vaan kulttuurissa on valmiina tietyt eleet, säännöt ja roolit, joilla sukupuolta suoritetaan.

Butlerin mukaan ei ole olemassa esidiskursiivista, kieltä edeltävää, sukupuolta. Tietynlaisen ruumiin omaavalta henkilöltä oletetaan tiettyjen eleiden toistamista ja näin hän tekee sukupuolta. Sukupuolta tekeviä tekoja ovat esimerkiksi kävelytyyli, puhetapa, pukeutuminen, tapa ilmaista tunteitaan tai muokata ruumistaan. (Butler 2006; Pulkkinen 2000, 52.) Performatiivisuuden teoriassa sukupuolen katsotaan syntyvän kokonaisuudessaan näissä teoissa, sillä tekojen takana ei ole ”luonnollista” sukupuolta, joka johtaisi tekemään asioita tietyllä

tapaa. Kaikki, mitä sukupuolella ymmärretään, on tuotettu performatiivisesti. (Ojajärvi 2004, 259.) Performatiivisuuden teoriallaan Butler ei kuitenkaan väitä, että sukupuoli olisi keinotekoinen tai kuvitteellinen vaan hänen ajatuksenaan on, että kahtiajako ja kahden sukupuolen suhde toisiinsa on diskursiivisesti rakennettu ja tehty hegemoniseksi sekä uskottavalta ja ”luonnolliselta” vaikuttavaksi (Butler 2006, 90).

Ajatus sukupuolen performatiivisuudesta perustuu käsitykselle kielestä tuottavana toimintana. Kieli nähdään toimintana, jolla on seurauksia. Puhe ei ainoastaan kuvaa todellisuutta vaan se myös tuottaa sitä. Klassinen esimerkki tästä on papin lause ”julistan teidän mieheksi ja vaimoksi”. Tämä lause saa aikaan avioliiton. Jotta performatiivisuus toimisi, eli kieli saisi aikaan halutun tilan, toisto pitää tapahtua tiettyssä yhteydessä. Avioliitto syntyy vain, kun lauseen sanoo vihkimiseen valtuutettu henkilö tietynlaisessa tilanteessa. Lasten leikeissä lausuttuna lauseella ei ole todellisia vaikutuksia, eli se ei synnytä avioliittoa. Pelkät sanat eivät siis saa tekoa aikaan. Performatiivi toimii vasta, kun kulttuurissa on valmiina sitä tukeva toistuva käytäntö. Tällöin tietty lause, ele tai tapa liikkua on merkki, joka saa teon aikaan. (Pulkinen 2000, 52–53.)

Sukupuolen performatiivisuus sisältää mahdollisuuden muutokseen. Tämä mahdollisuus muodostuu toisenlaisista toistoista. Jos sukupuoli rakentuu kulttuurisesti, erilaisissa teoissa ja eleissä, myös sukupuolen toisin tai ”väärin” toistaminen ja sitä kautta kategorioiden muuttaminen on mahdollista. Butler näkee performatiivisuudessa mahdollisuuden rikkoa hierarkkista kahtiajakoa ja tuoda toisenlaisen toiston kautta esiin uudenlaisia tapoja ymmärtää sukupuoli. (Butler 2006.) Ajatus sukupuolen kulttuurisesta rakentuneisuudesta ja uudenlaisten identiteettien mahdollisuudesta ei kuitenkaan tarkoita, että sukupuoli olisi vapaasti valittavissa ja vaihdettavissa. Kuten Ojajärvi (2004, 264; 268) toteaa, performatiivisuusteoriassa oleellista on se melko tiukka koodisto, joka rajoittaa sukupuolen esityksiä ja tekemisen tapoja. Uusien identiteettien

rakentuminen on mahdollista ainoastaan olemassa olevien toiston käytäntöjen sisällä.

2.3 Sukupuolen käsitteiden viidakossa

Perinteisen sukupuolten kahtiajaon ja heteronormatiivisuuden haastaminen ei ole helppoa. Käsitys kahdesta vastakkaisesta sukupuolesta ja oletus näiden sukupuolten toisiinsa tuntemasta seksuaalisesta halusta on juurtunut niin syväälle kulttuuriimme, että niiden haastaminen vaatii ensinnäkin oman ajattelun vaivaamista uuteen muotoon ja saattaa lisäksi herättää torjuvia reaktioita. Tässä tutkimuksessa itse ymmärrän sukupuolen kulttuurisesti rakentuvana. Sukupuoli on ritualisoitu käytäntö, joka rakentuu toistoissa ja säilyy elinvoimaisena jatkuvan toiston ansiosta. Katson sukupuolen rakentuvan arkipäiväisissä teoissa, kuten eleissä, ilmeissä, pukeutumisessa, liikkeissä ja kielessä. Toisaalta yhteiskunnalliset toimijat, kuten media, ovat voimakkaita sukupuolen määrittelijöitä.

3 MEDIA JA SUKUPUOLI

Medialla on keskeinen rooli sukupuolen määrittelyssä. Median toiminta perustuu tuttujen, kulttuuriseen ymmärrettävyyteen perustuvien esitysten toistoon (Ojajärvi 2004, 263). Voidaan ajatella, ettei ole olemassa mitään objektiivista ”todellisuutta”, jota media tuotannossaan heijastaisi vaan media esittää omien ehtojensa mukaista käsitystä todellisuudesta ja tulee näin rakentaneeksi sitä, mitä ymmärrämme todellisuudella (Mäkelä & al. 2006, 8; Ojajärvi 2004, 264). Kun sukupuoli ymmärretään kulttuurissa tuotetuksi ja toistoissa rakentuvaksi käytännöksi, on selvää, että media rakentaa myös sukupuolta.

Feministinen mediatutkimus on näkökulma, joka tutkii mediaa sukupuolen näkökulmasta. Feministisessä mediatutkimuksessa tarkastellaan maailman sukupuolittumista median tuotannossa, esityksissä ja vastaanotossa. Näkökulma pyrkii tekemään sukupuolen näkyväksi ja tarkastelemaan muuttuvia valtasuhteita, ja tutkimuksessa kiinnitetään huomiota kulttuurin sukupuolittaviin rakenteisiin ja hierarkioihin. Feministisen mediatutkimuksen kohteena ovat olleet varsinkin sukupuolen representaatiot. (Mäkelä & al. 7–8; Ojajärvi 2004, 263.) Tutkimuksissa on selvitetty, miten naista esitetään mediassa, minkälaisia toimijuuksia naiset saavat, miten naiset vastaanottavat ja tulkitsevat mediaa sekä tarkasteltu naisia mediatuotannossa.

Miehen ja maskuliinisuuden esittämistä mediassa on tutkittu toistaiseksi selvästi vähemmän. Miehen aseman problematisointi nousi tutkimuskohteeksi 1990-luvulla. Kriittinen miestutkimus (ks. esim. Jokinen 1999) on näkökulma, jossa sukupuoli nousee keskeiseksi tutkimuksen kohteeksi. Miehiä tarkastellaan sukupuolittuneina toimijoina ja subjekteina. Sukupuolta ei pidetä itsestään selvänä eikä sitä häivytetä tutkimuksista, vaan tutkimuksessa katsotaan, että sukupuoli on se, joka mahdollistaa ja rajaa miehen rakentumista diskursseissa, instituutioissa, osakulttuureissa ja representaatioissa. Kriittinen miestutkimus

ammentaa feministisestä tutkimuksesta ja sitä voidaankin pitää osana sukupuolen tutkimusta (Jokinen 2003, 239).

Suomalaisessa feministisessä mediatutkimuksessa on vakiintunut käytäntö erottaa kaksi sukupuolta toisistaan. Tutkimus on nostanut naisen ja naiseuden tutkimuksen keskiöön, ja lähtökohtana on usein ollut ymmärrys sukupuolesta biologiseen ja sosiaaliseen jakautuneena. Voidaan ajatella, että näin toimiessaan tutkimus on kuitenkin toistanut sukupuolten kahtiajakoa ja ollut osaltaan mukana kahden toisilleen vastakkaisen sukupuolen rakentamisessa. (Ojajärvi 2004, 262–263.)

Sanna Ojajärvi pohtii ajankohtaisesti, voisiko sukupuolta lähestyä mediatutkimuksessa myös muuten kuin tutkimuksen lähtökohtana, ennakoita lukkoon lyötynä kategoriana (Ojajärvi 2004, 262). Hän näkee butlerilaisen ajattelun soveltamisessa mahdollisuuden sukupuolen yksioikoisena tai itsestään selvänä kategoriana näkevien käsitysten kyseenalaistamiseen. Butler vie katseen pois luonnollisena pidetystä sukupuolten kahtiajaosta ja tarjoaa mahdollisuuden pohtia, miten ja minkälaiset sukupuolet kulttuurissa on ylipäättään mahdollista havaita, tulkita ja ymmärtää. Ojajärvi haastaa tutkijoita astumaan tutulta polulta sivuun kysymällä: ”Voidaanko siis etukäteen lukkoon lyödyn sukupuolen sijaan etsiä sukupuolittavia voimia, niitä käytännön tekoja, joilla yhdessä on samaan suuntaan sukupuolittavia seurauksia (em. 263)?” Tähän huutoon pyrin tutkimuksellani vastaamaan.

Koska lähden olettamuksesta, että sukupuoli rakentuu kulttuurisesti, analyysini ei tarkastele Demin nais- tai mieskuvaa, koska tällainen tutkimusasetelma päättyisi helposti uusintamaan ja vahvistamaan sukupuolijakoa sekä kahden sukupuolen vastakkaisuutta. Sen sijaan keskitän tarkasteluni sukupuolen esityksiin, niihin toistuviin tekoihin ja käytäntöihin, joissa sukupuoli rakentuu. Pyrin välttämään feministisessä mediatutkimuksessa usein tehtyä sukupuolten olettamista itsestään selviksi. Tässäkin näkökulmassa on kuitenkin haasteensa ja ongelmansa. Ojajärvi tiivistää ongelman seuraavasti:

”Biologisen ja kulttuurisen sukupuolen väistämättömän yhteyden kyseenalaistaminen johtaa kuitenkin jatkokysymykseen: miten tulkita sukupuolia, jotka eivät ole sukupuolen mukaisia? Miten nimetä niitä? Voiko sukupuolen rakentumista analysoida ilman esioletusta sukupuolesta?” (Ojajärvi 2004, 265.)

Pohdinnan arvoista on myös, mitä seuraa tutun sukupuolijärjestelmän kyseenalaistamisesta. Näkökulma ei ole toimiva, mikäli sen seurauksena yhteiskunnan sukupuolitetusti syrjivät rakenteet unohtuvat tai jäävät huomiotta. Luonnollisesti tutkimustuloksiin vaikuttavat myös tutkijan oma asema ja sukupuolittuneet oletukset. Vaikka pyrin katsomaan aineistoani ilman oletusta esidiskursiivisesta sukupuolesta, olen kuitenkin kulttuurini kasvatti. Ajatus biologisesta sukupuolesta on juurtunut tiukasti ajatteluuni ja ajatusmallin murtaminen on haastavaa. Pyrin tarkastelemaan sukupuolta kulttuurin tuotteena, mutta myös vanhat ajatusmallit varmasti vaikuttavat siihen, kuinka katson aineistoani ja minkälaisia merkityksiä sieltä löydän.

3.1 Sukupuolen esittäminen mediassa

Sukupuolen esittämistä mediassa käsittelevä tutkimus on osoittanut, että mediaa dominoivat miehet. Miehiä esiintyy mediassa määrällisesti enemmän ja heidät esitetään usein korkeammassa asemassa kuin naiset. Tilanne on sama niin ns. vakavassa uutisjournalismissa kuin viihteen parissa. (ks. esim. Aslama 2006, 52, Sana 1995.) Yleisradio oli vuonna 1995 mukana kansainvälisessä MediaWatch-projektissa, jossa selvitettiin sukupuolen esittämistä mediassa. Yhden päivän televisio-, radio- ja lehtiuutisten tarkastelussa selvisi, että haastateltavista yli 80 prosenttia oli miehiä. Miehet ja naiset näkyivät uutisissa myös hyvin erilaisissa rooleissa. Miehet esiintyivät esimerkiksi talouden ja politiikan johtavissa rooleissa, naiset lähinnä taustahahmoina tai kuvituksen osana. (Sana 1995.)

Mies- ja naisjohtajien esittämistä talouslehtien henkilöhaastatteluissa pro gradu -tutkielmassaan selvittäneen Henna Virkkusen (2001) mukaan näennäisesti

samassa yhteiskunnallisessa asemassa olevia mies- ja naishaastateltavia kuvataan haastatteluissa hyvin eri tavoin. Heidän kanssaan keskustellaan eri aiheista ja heidät esitetään keskenään erilaisina toimijoina. Virkkusen mukaan naiset eivät saa teksteissä asiantuntijan roolia eikä heitä esitetä arvovaltaisina tai edes uskottavina. Miehet puhuvat haastatteluissa rahasta, naiset eivät. Naiset kuvataan passiivisina hahmoina ja toiminnan kohteina, kun miehet ovat itse aktiivisia toimijoita. Naiset myös niputetaan helposti yhteen muiden naisten kanssa, he ovat sukupuolensa edustajia.

Populaarikulttuurin naiskuvaa tutkinut Myra Macdonald (1995, 14) toteaa, että median stereotyyppinen kuvaus naisesta on muuttunut 1900-luvun alun vampista tyhmän blondin kautta supernaiseen. 2000-luvun nainen on yhtä aikaa äiti ja uraihminen, hän harrastaa, liikkuu, pitää itsestään ja ulkonäöstään huolta, huolehtii kodista ja ehtii viettää aikaa tietenkin myös aviomiehensä kanssa. Supernainen on hyvin tuttu näky myös naistenlehtien sivuilla.

3.2 Naistenlehtien sukupuoli

Sukupuoli on ollut merkittävässä roolissa naistenlehdissä koko lajityypin olemassaolon ajan. Jo nimitys *naistenlehti* tuo esiin sukupuolen merkityksen – naistenlehti on tarkoitettu nimenomaan naisille. Lehden aihevalinnat ovat jo sinänsä kannanotto siihen, mitä naiseus lehden mielestä on ja minkälainen naisen tulisi olla. Jokainen lehti tarjoaa tietynlaista kuvaa naiseudesta. Sukupuoli nousee esiin niin naistenlehden mainoksissa, kuvissa kuin teksteissäkin. Nykyään miehet sekä naisten ja miesten väliset suhteet ovat hyvin suosittu jutun aihe naistenlehdissä.

Sukupuolen esittämistä yhdysvaltalaisissa naistenlehdissä ennen 1980-lukua käsittelevää tutkimusta yhteen vetäneiden Matilda Butlerin ja William Paisleyn (1980) mukaan naistenlehtien mainoksissa esitettiin mies useammin töissä kuin nainen ja mies kuvattiin naista korkeammassa asemassa. Mies esiintyi usein

bisnesmaailmassa ja johtavassa asemassa, kun naiset paikka mainoksissa oli joko jossain muualla kuin töissä (usein kotona) tai pienituloisissa töissä.

Naistenlehtien jutuissa ja novelleissa nainen esitettiin useimmiten kotiäitinä.

Naisten työssäkäynti kuvattiin kielteisessä valossa, ei-toivottavana ja epänaissellisenä toimintana. Naisen ihannehahmo oli naimisissa oleva, keskiluokkainen ja perhettään pyyteettömästi rakastava kotiäiti. (Butler & Paisley 1980, 95–120.)

Brittiläisissä naistenlehdissä naiseus määrittyi toisen maailmansodan jälkeen edelleen vahvasti perinteisten (koti)äitiyden ja vaimon roolien kautta. 1970-luvulla perinteiset roolit saivat kuitenkin rinnalleen uuden tulokkaan, ”itsenäisen naisen” mallin. Itsenäinen nainen on 1900-luvun lopun sekä 2000-luvun alun supernainen, joka menestyy sekä kotona että kodin ulkopuolella. Brittiläisiä naistenlehtiä tutkineen Marjorie Fergusonin (1983) mukaan tämä uusi tulkinta naiseudesta on hyvin ristiriitainen. Naisia kannustetaan yhtä aikaa olemaan itsenäisiä, omasta elämästään päättäviä ja rohkeita työelämään ja muualle kodin ulkopuolelle suuntautuvia sankarittaria, mutta samaan aikaan naisilta odotetaan myös vanhoissa rooleissa, äitiydessä ja aviovaimoudessa, menestymistä. Naisen tulisi olla äiti ja mielellään naimisissa, huolehtia lapsista, kodista ja aviomiehestä.

Fergusonin mukaan tähän naiseudesta tarjotun kuvan ristiriitaisuuteen ei puututa naistenlehdissä eikä juuri niiden ulkopuolellakaan. Naistenlehdet luovat kuvaa ihanasta valinnanvapaudesta: nainen on täysin vapaa päättämään itse, minkälainen nainen hän haluaa olla. Nainen saa itse valita, minkälaisen puolison, kodin tai työn hän haluaa. Tällä lehdet kuitenkin rakentavat käsitystä lokeroitavissa olevista naiseuksista. Niin yksilön ulkonäkö- partneri kuin uravalinnat ilmaisevat sitä, ”minkälainen” nainen hän haluaa olla – hyvä vaimo ja äiti, villi Cosmo-tyttö vai jotain muuta. (Ferguson 1983, 189.)

Ferguson toteaa, että naistenlehdet muodostavat instituution, joka rakentaa ja ylläpitää naisellisuuden kulttia. Kultti näyttäytyy kaikille naisille avoimena sosiaalisena ryhmänä sekä joukkona uskomuksia ja käytäntöjä, joiden toisto

lehden numerosta toiseen luo naiseutta ja antaa tunteen yhteisöön kuulumisesta. Ferguson huomauttaa, että naistenlehdet eivät vain heijasta peilin tavoin naisen roolia yhteiskunnassa vaan ne toimivat naiseuden määrittelijöinä ja naiseuden rooliin sosiaalistumisen välineinä. (Ferguson 1983, 184.)

4 NUORET MEDIAMAAILMAN PYÖRTEISSÄ

4.1 Nuoret mediankäyttäjinä

Nuoret viettävät median parissa vuosi vuodelta yhä enemmän aikaa ja media muodostaa nuorten arjesta yhä merkittävämmän osan. Tutkimuksen mukaan yhdysvaltalaisnuoret viettivät vuonna 2005 median parissa keskimäärin 6,5 tuntia vuorokaudessa. Seuraavana vuonna julkaistun kanadalaistutkimuksen mukaan media saattaa hallita nuorten arkea vielä tätäkin voimakkaammin. Tutkimuksen mukaan 14–34-vuotiaiden nuorten arkipäivästä jopa yli 8 tuntia kuluu mediaa käyttäen. (The world association of newspapers 2006, 3.)

Televisio on ollut pitkään nuorten suosituin joukkoviestin ympäri maailmaa (Gigli 2004). Verkossa surffailu on kuitenkin vähitellen haukannut suuremman osan nuorten päivittäisestä mediakäytöstä ja vähentänyt muiden viestinten, erityisesti television, seuraamista (Brown 2005; The world association of newspapers 2006, 5).

Suomalaisten nuorten keskuudessa Internet on kasvattanut suosiotaan tiedotusvälineenä vauhdikkaasti 1990-luvun puolesta välistä lähtien. Internet ohitti television nuorten suosituimpana viestimenä Suomessa ensimmäisen kerran vuonna 2007 (Sanomalehtien liitto 2008). Sanomalehtien liiton teettämässä valtakunnallisessa tutkimuksessa kävi ilmi, että Internetistä on muodostunut 12–20-vuotiaille suomalaisnuorille sekä tärkein että mieluisin tiedotusväline. Internetiä käytetään ainakin tiedon hankkimiseen, yhteydenpitoon, seurusteluun muiden (nuorten) kanssa sekä viihdykkeenä (Gigli 2004). Televisio on suomalaisnuorten keskuudessa toiseksi suosituin media radion ja sanomalehtien tasapainotellessa kolmannella tilalla. Aikakauslehdet ovat nuorille yhtä mieluisia kuin sanomalehdet mutta sanomalehdet koetaan tärkeämmiksi. (Sanomalehtien liitto 2008.)

Median saatavuus vaikuttaa nuorten mediakäyttöön. Esimerkiksi nuoren omaan huoneeseen sijoitettu televisio, tietokone tai pelikonsoli lisää kyseisen median käyttöä. Yhdysvaltalaistutkimukseen osallistuneista nuorista ne, joilla oli pääsy median pariin omassa huoneessaan, viettivät näiden laitteiden parissa enemmän aikaa kuin ne nuoret, joilla ei ollut laitteita omassa huoneessaan. (The world association of newspapers 2006, 3.)

Yhdysvaltalaisten, suomalaisten ja muiden länsimaissa asuvien lasten huikeita median parissa viettämiä aikoja katsoessa on kuitenkin hyvä pitää mielessä, että kaikki maailman lapset eivät ole samassa asemassa. Vähemmistöllä maailman asukkaista on mahdollisuus seurata joukkoviestimiä vuorokauden ympäri. Esimerkiksi Afrikan mantereella oman tietokoneen omistaa yksi 130 asukkaasta ja television kahdeksan prosenttia asukkaista. (Jacobson 2005, 7.) Suomalaisista 16–74-vuotiaista 78 prosenttia käytti viime vuonna Internetiä viikoittain (Tilastokeskus 2008). Eri puolilla maailmaa asuvat nuoret ovat siis hyvin erilaisessa asemassa, kun puhutaan median käytöstä ja median tarjoamien tulkintojen vaikutuksista. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sukupuolen rakentumista suomalaisessa tytöille ja nuorille naisille suunnatussa suomenkielisessä aikakauslehdessä, joten keskittän tarkasteluni jatkossa kuitenkin länsimaiseen ja erityisesti suomalaiseen nuorisoon ja mediaan.

4.1.1 Nuoret aikakauslehtien lukijoina

Nuoret lukevat aikakauslehtiä ahkerasti. Kolme neljäsosaa 13–19-vuotiaista suomalaisnuorista lukee aikakauslehtiä viikoittain (Luukka et al. 2001). Useimmin nuorten käteen osuu jokin asiakaslehti tai yleisaikakauslehti, kuten Apu tai Seura.

Nuortenlehdillä on vankka asema nuorten keskuudessa. Vuonna 1999 keskisuomalaisilla nuorilla toteutetun tutkimuksen mukaan aikakauslehtiä lukevista nuorista 67 % lukee nuortenlehtiä (Luukka et al. 2001). Kun

sarjakuvalehdet jätetään tarkastelun ulkopuolelle, Suosikki on ylivoimaisesti Suomen luetuin nuortenlehti. Lehdellä on keskimäärin 208 000 lukijaa. Nuortenlehdistä toiseksi suosituin on Demi, joka tavoittaa keskimäärin 166 000 lukijaa. Demin jälkeen kolmantena listalla tulee Miss Mix, jota lukee noin 90 000 suomalaista. (KMT Lukija 2008.)

Nuortenlehti ei ole kertakäyttötavaraa. Nuortenlehteen palataan yhä uudelleen, mikä on poikkeuksellista suomalaisten aikakauslehtien lukutavoille. Naistenlehtien ja yleisaikakauslehtien lukijoista vain joka kymmenes lukee lehden useaan kertaan, asiakaslehtien lukijoista vielä harvempi. Nuortenlehdet muodostavat tästä poikkeuksen. Tutkimuksen mukaan 40 % nuortenlehtien lukijoista lukee lehtensä monta kertaa. (Luukka et al. 2001, 129 ja 134.)

4.1.2 Kahden eri kulttuurin kasvatit

Sukupuoli vaikuttaa voimakkaasti lasten ja nuorten mediakäyttöön. Joidenkin tutkijoiden mukaan tyttöjen ja poikien tavat käyttää mediaa ovat niin erilaiset, että voidaan sanoa heidän kasvavan eri kulttuureissa.

Tyttöjen ja poikien mediakäytön eriytyminen alkaa jo parin vuoden ikäisenä ja voimistuu entisestään lasten kasvaessa ja kehittyessä teini-ikäisiksi nuoriksi. Esikouluikäiset pojat ovat usein kiinnostuneita televisio-ohjelmista, elokuvista, kirjoista ja tietokonepeleistä, joissa on tarjolla toimintaa, seikkailua, taistelua, urheilua tai supersankareita. Samat mieltymykset jatkuvat läpi alakouluiän. Pojat lopettavat kasvattavien lastenohjelmien seuraamisen nuorempina kuin tytöt. Tytöt suosivat rauhallisempia ja väkivallattomampia ohjelmia, joissa keskiössä ovat erilaiset henkilöhahmot (kuten prinsessat, eläimet tai musiikki- ym. tähdet) sekä ihmissuhteet. Teini-iän kynnyksellä tytöt alkavat seurata romanttisia sarjoja sekä saippuaoopperoita. (Arnett 2007, 361.)

Nuoruusiässä tyttöjen ja poikien mediakäyttöä yhdistää Internet. Sekä tytöt että pojat viettävät runsaasti aikaa verkossa mutta he käyttävät sitä eri tarkoituksiin. Tyttöjen on tutkittu viettävän poikia enemmän aikaa jutellen kavereiden ja muiden ihmisten kanssa sekä surffaillen esimerkiksi lempinäyttelijöistään tai suosikkiohjelmistaan kertovilla verkkosivuilla. Pojat puolestaan viihtyvät enemmän verkossa pelattavien toiminta- ja taistelupelien parissa. (Arnett 2007, 361.)

Teknologia ja tekniset laitteet näyttävät tutkimustuloksissa enemmän poikien kuin tyttöjen juttuna. Niissä kodeissa, joissa teknisiä laitteita, kuten tietokone, sijoitetaan lasten huoneisiin, ne sijoitetaan todennäköisemmin pojan kuin tytön huoneeseen. Tutkimusten mukaan pojilla on televisio, tietokone, Internet-yhteys, pelikonsoli, videot tai DVD-soitin omassa huoneessaan useammin kuin tytöillä. He myös pelaavat tietokone- ja konsolipelejä tyttöjä enemmän. Tytöt puolestaan kuuntelevat musiikkia ja lukevat enemmän kuin pojat. Tytöt lukevat tyypillisesti kirjoja ja aikakauslehtiä, pojat suosivat sarjakuvia ja sanomalehtiä. (Arnett 2007, 362.)

Sukupuoli vaikuttaa myös aikakauslehtien lukutottumuksiin. Aikakauslehtien suurkuluttajia ovat pääasiassa tytöt. Tytöt lukevat aikakauslehtiä useammin ja he lukevat lehden useampaan kertaan kuin pojat. Poikien suosikkilehtien listalta löytyy tekniikkaan ja tietotekniikkaan liittyviä lehtiä sekä yleisaikakauslehtiä. Tyttöjen suosikkeja puolestaan ovat nuortenlehdet, lukemistot ja yleisaikakauslehdet. Keski-suomalaisstudiumukseen osallistuneet pojat lukivat tyttöjä enemmän urheilulehtiä, auto- ja venelehtiä, tietotekniikkaa ja tekniikkaa käsitteleviä lehtiä sekä miestenlehtiä. Kaikkien muiden ryhmien lehtiä, myös nuortenlehtiä, tytöt lukivat enemmän kuin pojat. (Luukka et al. 2001, 130–135.)

Nuortenlehdet ovat erityisen suosittuja 13–15-vuotiaiden tyttöjen parissa. Heistä 95 % ilmoitti lukevansa nuortenlehtiä ja 64 % lukevansa lehden monta kertaa. (Luukka et al. 2001, 32 ja 128–133.) Pidetyin nuortenlehti näiden tyttöjen ryhmässä oli Suosikki ja toiseksi suosituin Demi. Tyttöjen lukutottumukset

muuttuvat iän myötä selvästi. Nuoremmat ikäluokan (13–15v.) tytöt lukevat erityisesti nuortenlehtiä ja romanttisia lukemistoja. Vanhemmassa ikäluokassa (17–19v.) nuortenlehdet ovat vaihtuneet vähitellen naistenlehtiin sekä kauneuteen ja terveyteen, kodinhoitoon tai käsitöihin liittyviin lehtiin. Romanttiset lukemistot ovat suosittuja myös vanhempien tyttöjen ryhmässä.

Tytöt ovat lukijoina hyvin yhtenäinen ryhmä, joka suosii samantyyllisiä lehtiä. Poikien lukutottumuksissa on enemmän kirjoja. He lukevat varsinkin urheilua ja tekniikkaa käsitteleviä lehtiä sekä yleisaikakauslehtiä, mutta erityisesti vanhemmat pojat tarttuvat myös harrastelehtiin ja erikoisaikakauslehtiin. Poikien lukutottumukset eivät muutu iän myötä yhtä selvästi kuin tytöillä. Ikään ja sukupuoleen katsomatta nuoret lukevat yleisaikakauslehtiä ja varsinkin yhtä lehteä, jolla on vahva suosio ikäryhmästä riippumatta: 7 päivää -lehteä.

4.2 Nuoret, media ja sukupuoli

Käsite *nuoret* on monitulkintainen. Ei ole itsestään selvää, mihin käsite viittaa tai ketä tarkoitetaan, kun puhutaan *nuorista*. Nuoruudella ei nykyään ole selkeitä ikärajoja, vaan rajat ovat hämärtyneet. (Ks. esim. Hoikkala 1989, 22–23.)

Selkeyden vuoksi tässä tutkimuksessa puhuessani nuorista viittaan tietyn ikäisiin yksilöihin, tarkemmin sanottuna noin 12–20-vuotiaisiin. Tämän ikähaarukan alkupäässä olevat ovat murrosiän kynnyksellä, vanhimmat lain silmissä jo aikuisia, elämäntilanteeltaan usein kotoa muuton ja itsenäistymisen vaiheessa. Rajaus myös mukaillee aineistoni, nuortenlehden, ilmoitettua kohderyhmää sekä aiemmin tässä tutkimuksessa mainittujen nuorten mediakäyttöä selvittäneiden tutkimusten kohderyhmää.

Nuoruus on myllerryksen ja etsimisen aikaa. Silloin tunne-elämä, oma vartalo ja persoonallisuus muuttuvat ja kehittyvät. Nuoruudessa yksilön maailmankuva, arvot ja seksuaalisuus muotoutuvat. Mieltä askarruttaa moni kysymys, kuten

kuka minä olen, miltä minä näytän, olenko normaali, millainen minun pitäisi ja minkälainen haluaisin olla, mitä minä tahdon elämältä ja niin edelleen. Nuori tarkkailee ympäristöään, vertaa itseään muihin ja hakee samastumiskohteita.¹

Nuoruus on sukupuoli-identiteetin ja minäkuvan kehityksen kannalta keskeistä aikaa, sillä silloin nuori omaksuu sukupuolirooleja ja kiinnittyy niihin vahvasti. Medialla on merkittävä vaikutus sukupuolikäsitysten, -identiteetin ja sukupuolistereotyypioiden muodostumisessa. (ks. esim. Arnett 2007, 362–363, Jacobson 2005, 8.) Toisaalla tässä työssä viitataan tutkimukseen, jonka mukaan nuoret käyttävät päivän aikana median parissa jopa kahdeksan tuntia – yhtä paljon kuin keskivertoihmisen sanotaan tarvitsevan unta vuorokaudessa. Nuorten arki on siis läpikotaisin median kyllästävä ja medialla on suuri valta nuorten maailmankuvan muokkaamiseen. Tästä syystä myös nuortenlehtien tarjoamien sukupuolen esitysten tutkiminen on ensiarvoisen tärkeää.

Sukupuolten esittämistä mediassa käsittelevää tutkimusta on tehty eri puolilla maailmaa ja sama tilanne näyttää toistuvan maasta ja maanosasta toiseen. Media näyttäytyy miesten hallitsemana alueena niin esitysten määrää kuin sisältöäkin tarkasteltaessa. Miehet ovat joukkoviestimissä naisia enemmän esillä ja heidät kuvataan korkeammassa roolissa kuin naiset. Naiset ovat median eteemme luomassa kuvassa vähemmistössä. Naiset ovat esillä mediassa miehiä harvemmin ja heidät kuvataan usein miehiin suhteutettuna alempiarvoisessa roolissa. Sama tilanne toistuu myös tyttöjen ja poikien kohdalla. (Jacobson 2005, 8.)

Yhdysvaltalaisista kaupallista mediaa ja sen vaikutuksia sukupuoli-identiteettiin tarkastelleiden tutkijoiden mukaan median tuottamien nais- ja mieskuvien takaa löytyy kapitalistinen talousajattelu. Tutkijoiden mukaan naisen esittäminen viestimissä alistetussa roolissa liittyy markkinoiden haluun pitää nainen epävarmassa ja miehiä alemmassa asemassa, koska tällöin naiset ostavat tuotteita, joilla he pyrkivät esimerkiksi ulkonäkönsä kohentamiseen. Median

¹ Ks. esim. <http://www.kuopionkriisikeskus.fi/pulinapaja/pieni/nuor.html>. Viitattu 22.4.2009.

maskuliinisuuden esittämistä käsittelevissä tutkimuksissa on tultu samankaltaisiin tuloksiin. Median mieskuva rohkaisee miehiä ostamaan tuotteita, joilla he voivat ylläpitää fyysistä ja henkistä ylivaltaansa. (Arnett 2007, 362–363.)

Median tuottama yksipuolinen kuva sukupuolesta ja sukupuolirooleista luo osaltaan sukupuolistereotyyppioita. Nämä stereotyyppiat luovat valheellista vastakkainasettelua feminiinisen ja maskuliinisen välille ja tuottavat käsityksiä ”sopivasta” feminiinisestä ja maskuliinisesta käytöksestä. Stereotyyppiat luovat kuvaa siitä, minkälaiset ammatit, fyysiset ominaisuudet ja kumppanit ovat sopivia naisille ja miehille. (Arnett 2007, 363.)

5 LEHTIÄ NAISILLE SEKÄ PIKKUNAISILLE

5.1 Naistenlehtien tarina Suomessa

Naistenlehden voi määritellä yksinkertaisesti lehdeksi, joka on suunnattu erityisesti naisille. Raili Malmbergin (1991, 196) määritelmän mukaan naistenlehtiä ovat kaikki ne naisten ja kotien lehdet, joiden sisältö on suunnattu pääasiallisesti naisille, usein myös koko perheelle. Naistenlehdet voidaan jakaa sisältönsä puolesta kahteen ryhmään: yleislehtiin ja erikoislehtiin. Yleislehdissä toistuvat samat elementit, esimerkiksi ruokaan, muotiin, asumiseen ja sisustamiseen liittyvät artikkelit sekä erilaiset reportaasit ja kysymys- ja vastauspalstat. Yleislehtien vakiosisältöä ovat myös kolumnit, henkilöjutut, horoskoopit ja seurapiiripalstat. Naisten erikoislehdet keskittyvät yleensä vain yhteen teemaan, kuten käsitöihin, sisustamiseen, muotiin tai kauneuteen ja terveyteen. (Malmberg 1991, 196.)

Naistenlehtien historian Suomessa voidaan katsoa alkavan 1800-luvulta. 1800- ja 1900-lukujen taitteen vuosikymmeninä suomalainen aikakauslehdistö voimistui ja monipuolistui näkyvästi. Koulunkäynti oli yleistynyt ja sen seurauksena suomalaisten koulutustaso nousi. Tämä sai ihmiset kiinnostumaan lukemisesta aiempaa enemmän. Yhteiskuntaan alkoi muodostua uusia ryhmiä, jotka vaativat oikeuksiaan, ja ryhmät tarvitsivat asiansa ajamiseen oman äänitorven. Naiset olivat yksi tällainen ryhmä. Suomalaiset naiset alkoivat tiedostaa oikeutensa ja niiden puutteet, ja yhä useampi halusi naisten äänen kuuluville yhteiskunnallisessa keskustelussa. Naistenlehtien lajityypin edelläkävijöinä pidetäänkin naisasiayhdistysten julkaisemia lehtiä. Lehdet olivat kiinteä osa yhdistysten valistustyötä, jonka tavoitteena oli naisten asian parantaminen sekä alempien luokkien naisten yleinen valistaminen. Ensimmäisiä tällaisia lehtiä olivat Unioni Naisasiayhdistyksen julkaisema lehti nimeltä Nutid, Tidskrift för sociala

frågor och hemmets intressen, joka ilmestyi vuodesta 1895 lähtien vuoteen 1917 asti, Suomen Naisyhdistyksen julkaisema Koti ja Yhteiskunta, joka aloitti ilmestymisensä vuonna 1889 sekä vuonna 1905 perustettu Suomalaisen Naisliiton lehti Naisten ääni. (Malmberg 1991, 193–196.)

Naistenlehtien esikuvina on pidetty myös varhaisia koko perheelle suunnattuja aikakauslehtiä, jotka sisälsivät naistenlehdille tyypillisiä elementtejä. Ennen vuotta 1918 Suomessa ilmestyi noin 80 aikakauslehtityyppistä lehteä, ja näistä kolmisenkymmentä oli naistenlehtien esikuvina pidettyjä perhelehtiä. Lehdet sisälsivät yleissivistävän, viihteellisen ja lukuaineiston lisäksi ruokareseptejä, käsityöohjeita sekä muotia. Nämä perhelehdet olivat kuitenkin miesten tekemiä. Malmbergin mukaan lehtien sisältö heijasteli useimmiten miehisiä käsityksiä siitä, minkälaista sivistystä ja kulttuuria nainen kaipaa ja mitä naisen on soveliaista harrastaa. Tätä epäkohtaa paikkaamaan perustettiin vuonna 1922 Kotiliesi. (Malmberg 1991, 194.)

Naisille oli 1900-luvun alkupuolelta lähtien kaivattu omaa lehteä, joka pyrki eroon miehisestä auktoriteetista ja jossa korostuisivat enemmän naisten oma maailma ja vapaus. Kotiliesi oli ”uudenlainen” naistenlehti, ja sitä voinee kutsua myös ensimmäiseksi ”oikeaksi” naistenlehdiksi. Kotiliesi oli kotona olevien naisten lehti. Se lupasi pyrkiä olemaan hyödyksi kodeille, ”opastaa ja tukea naisia kaikenlaisissa kodin tehtävissä ja toimia samalla kotien äänenkannattajana julkisessa elämässä”. Lehden sisältö koostui runsaasta käytännön elämää helpottamaan tarkoitettusta hyötyaineistosta, kuten ruokaresepteistä ja käsityöohjeista, tapakasvatuksesta, sisustusjutuista, kuluttajaa valistavista artikkeleista sekä pakinoista. (Malmberg 1991, 197–198.)

1900-luvun alun naistenlehdissä painottuivat kodinhoito, hyvät tavat ja perheestä huolehtiminen. Uusia tuulia naistenlehtimaailmaan toi 1930-luvulla modernille kaupunkilaisnaiselle suunnattu Eeva. Kotiliettä viihteellisempi Eeva ilmoitti kohdetyhmäkseen naiset, jotka ovat kiinnostuneita kodin ulkopuolisista harrastuksista, kulttuurista ja seurapiireistä. Lehti tarjosi ruokaohjeiden ja

käsityövinkkien sijaan muoti- ja kauneudenhoitajuttuja. (Malmberg 1991, 197–204.)

Julkisuuden henkilöt ja ns. julkisjutut ilmestyivät suomalaisiin naistenlehtiin 1960-luvulla vastauksena television tuoman tiedonvälityksen nopeutumisen haasteeseen. Samaan aikaan, radikalismien myllertäessä yhteiskuntaa, naistenlehtiä kohtaan alettiin esittää voimakasta kritiikkiä. Lehtiä moitittiin pinnallisiksi, materialistisiksi ja niiden valitettiin ihailevan tyhjänpäiväisiä julkiksia. Naistenlehtien naiskuvaa kohtaan alettiin esittää kritiikkiä, joka ei ole ihan vierasta nykypäivänkään naistenlehtiä koskevassa keskustelussa: Lehtien sanottiin herättävän lukijoissa alemmuuden ja syyllisyyden tunteita, koska niiden sivuilla esiintyi ainoastaan nuoria ja hyvännäköisiä, tehokkaita ja kaikessa menestyviä supernaisia. Lehtien sanottiin aiheuttavan tyytymättömyyttä sekä ruokkivan loputonta loiston, romantiikan ja intohimon kaipuuta. Naistenlehtiä kritisoitiin myös niiden samanlaisuuden takia. Samat kansikuvat, julkikset, juorut ja juttuaiheet toistuivat lehdestä toiseen. (emt. 282.)

Kaikesta kritiikistä huolimatta naistenlehdet ovat koko olemassaolonsa ajan olleet haluttuja ja paljon luettuja. Kolmisenkymmentä vuotta sitten, vuonna 1980, naistenlehtien kokonaislukijamäärä oli lähes kymmenen miljoonaa. Aikakauslehtien liiton mukaan vuonna 2009 Suomessa ilmestyi 13 naisten yleislehteä ja 22 naisten erikoislehteä (Aikakausmedia 2009). Luetuin naisten yleislehti vuonna 2008 oli Kodin Kuvalehti, jolla oli keskimäärin 585 000 lukijaa. Naisten erikoislehdistä suosituin oli puolestaan Hyvä Terveys, jonka yksi numero keräsi 454 000 lukijaa. (KMT Lukija 2008.)

5.2 Naistenlehdet tutkimuskohteena

Naistenlehdet nousivat tutkimuskohteeksi 1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ja viime vuosina naistenlehtiä käsittelevää tutkimusta on tehty enenevässä

määrin. Journalismintutkimuksessa ja feministisessä mediatutkimuksessa ne ovat kuitenkin edelleen marginaalissa. Naistenlehtiä on pidetty hömppänä, kevyenä ajanvietteenä, jonka tutkimusta ei ole nähty yhtä tarpeelliseksi tai merkittäväksi kuin niin sanotun ”vakavan” journalismin, kuten uutisten, tutkimista. (Siivonen 2006, 227, Töyry 2006, 215–216.) Niissä tutkimuksissa, joissa naistenlehdet on nähty merkityksellisinä tutkimuskohteina, lehtiä on tutkittu eri aikoina eri näkökulmista. Angela McRobbie jakaa naistenlehtiä käsittelevän feministisen mediakritiikin sekä akateemisen tutkimuksen neljään vaiheeseen: vihaiseen torjuntavaiheeseen, ideologisten lähestymistapojen vaiheeseen, feminiinisen mielihyvän vaiheeseen sekä lukijan paluuseen (Töyry 2006, 215–217).

Ensimmäisessä, vihaisen torjunnan vaiheessa, naistenlehtiä haukuttiin niiden tarjoaman maailmankuvan, esimerkiksi kotiäitiyden pönkittämisen, vuoksi ja lehtiä syytettiin pelkästä voiton tavoittelusta ja naisten todellisten etujen polkemisesta. Tässä vaiheessa naistenlehtien tarkastelu ei ollut vielä akateemista tutkimusta.

Toisessa vaiheessa naistenlehtiä lähestyttiin ideologisesta näkökulmasta. 1970-luvulla naistenlehdet nähtiin ideologisina tuotteina, ajatus naistenlehtien harjoittamasta naisien alistamisesta ja harhauttamisesta kyseenalaistettiin ja naistenlehtien uskottiin tarjoavan tietynlaista kuvaa naiseudesta, koska tämä kuva tuntui lukijoista aidolta. Seuraavalla vuosikymmenellä naistenlehtiin sovellettiin hegemonian käsitettä. Naistenlehdet nähtiin poliittisen taistelun ja kompromissien tilana eikä pelkästään väärin mielikuvien lähteenä.

Kolmannessa vaiheessa naistenlehtien tutkimukseen haettiin apuvälineitä psykoanalyysistä. Tutkimuksessa asetettiin vastakkain naisellisuusdiskurssi sekä feministinen diskurssi. Naistenlehtien tuottaman kuvan naiseudesta ja naisellisuuden normien esittelyn katsottiin olevan haitallista naisille, mutta tuottamalla samaan aikaan ”feminiinistä mielihyvää” tarjoamalla romansseja sekä mahdollisuuden kuvitteelliseen glamour-elämään ja haluamiseen.

Neljännessä vaiheessa päärooliin on noussut lukija. Naistenlehdet olivat suosittuja ja tuottivat lukijoilleen kiistatta mielihyvää, joten tutkijatkin alkoivat kiinnostua lehdistä ja erityisesti lukijoista. Tutkijoita alkoi askarruttaa, mikä naistenlehdissä oikein viehättää naisia ja miten he lukevat lehteä. Naistenlehden lukemista ei nykyisin nähdä enää mekaanisena tapahtumana, jossa merkitykset olisivat muuttumattomia tai helposti tulkittavissa. Tutkimuksissa ovat nousseet esiin lehden useat mahdolliset käyttötarkoitukset ja -tavat ja niissä on huomattu, että lukija voi lukea lehteä myös vastakarvaan. Tuoreimmassa tutkimuksessa tekstit on alettu nähdä suhteessa muihin medioihin ja lukijan taustoihin. Tutkimuksissa on käynyt ilmi, että eri lukijat antavat teksteille hyvin erilaisia merkityksiä ja merkitykset voivat olla myös uskottua vähäisempiä. Toinen näkee tekstin vakavana asiana, toinen katsoo sitä humoristisesti ja kolmas saattaa vain selailla lehden läpi ilman, että sisällöstä jäisi mieleen juuri mitään. (Töyry 2006, 215–218.)

5.3 Nuortenlehdet Suomessa

Nuortenlehti on nimensä mukaisesti lehti, joka on suunnattu erityisesti nuorisolle ja jonka tarkoituksena on tarjota lukijoiden elämänpiiriin liittyvää tietoa ja viihdettä (Aho 1984).

Nuortenlehtien tarinan voi katsoa alkaneen toisen maailmansodan jälkeen osana nuorisokulttuurin syntyä. Nuorisokulttuurien katsotaan saaneen alkunsa sodan jälkeen, osana länsimaisten teollisten yhteiskuntien kulttuurista muutosta. Niiden ensiaskeleet olivat kuitenkin lyhyitä. Vielä 1950-luvulla nuorisokulttuuria oli nähtävissä lähinnä suurissa kaupungeissa pienten ryhmien parissa. Nuorison nousu ja nuorisokulttuurin kehitys tapahtuivat 1960-luvulla. (Heiskanen & Mitchell 1985, 40, 259–261.) Nuorten ääntä alettiin kuunnella eri tavalla kuin aiemmin ja nuorten potentiaali kuluttajina huomattiin. Nuorille alettiin tuottaa ja

markkinoida tavaraa, vaatteita ja musiikkia. Syntyi nuorisomuoti, -musiikki ja kaupalliset nuortenlehdet. (Malmberg 1991, 241.)

Ensimmäinen nuortenlehtien, erityisesti tyttöjenlehtien, edelläkävijä oli ehtinyt kokeilla siipiään kuitenkin jo vuosikymmen aikaisemmin. Nuorille naisille suunnattu Kuvastin ilmestyi vuosina 1949–1951 (Malmberg 1991, 240).

Nykypäivän suurimman nuortenlehden Suosikin ensimmäinen numero ilmestyi vuonna 1961 (Heiskanen & Mitchell 1985, 264). Suosikki perustettiin alun perin yleiseksi iskelmämusiikkilehdeksi, mutta sen linjaksi muotoutui melko nopeasti kansainvälisen nuorisokulttuurin, erityisesti musiikin, ja sen kasvojen tuominen Suomeen. Suosikki esitteli sivuillaan ja fanijulisteissaan niin Beatlesit kuin Rolling Stonesinkin.

Suosikkia ennen markkinoille oli jo tullut Ajan Sävel -niminen nuorten musiikkilehti, jonka esikuvia olivat ruotsalaiset ja amerikkalaiset teini-ikäisille suunnatut lehdet. Ajan Sävelessä oli musiikki- ja idolijuttujen lisäksi muun muassa muotia ja nuorten elämän ongelmakohtia käsitteleviä juttuja. Lehti ilmestyi vuoteen 1963 asti. (Heiskanen & Mitchell 1985, 264–268.) Seuraavana vuonna, vuonna 1964, markkinoille ilmestyi Suosikin menestyksen innoittamana nuorten naisten lehti Seitsemäntoista. Yhdysvaltalaisesta teini-ikäisten lehdestä Seventeen sekä ranskalaisesta 20 Ans -lehdestä mallia ottanut julkaisu eli kuitenkin vain kolmen vuoden ajan ja lopetettiin kannattamattomana vuoden 1967 lopussa. (Malmberg 1991, 241.)

Vuoden 2009 syksyllä Suomessa ilmestyi yhdeksän nuortenlehteä: Demi, Miss Mix, SinäMinä, Koululainen, Lemmikki, Suosikki, Villivarsa High School Musical ja Inspis (Aikakausmedia 2009). Lukijamäärissä mitattuna nuortenlehdistä suurin on Suosikki, jolla on 208 000 lukijaa. Demi on toiseksi suosituin nuortenlehti 166 000 lukijallaan. (KMT Lukija 2008.)

5.4 Demi – tyttöjen asialla

Demi on vuodesta 1998 alkaen ilmestynyt tyttöjen ja nuorten naisten aikakauslehti. A-Lehdet Oy:n kustantama Demi ilmestyy 12 kertaa vuodessa ja sen levikki on 50 163. Päätoimittajana toimii tällä hetkellä Jenni Lieto. Demi on suunnattu 12–19-vuotiaille nuorille, ja tähän haarukkaan selkeä enemmistö lehden lukijoista osuukin. Yli 70 prosenttia lehden lukijoista on 12–17-vuotiaita. Vaikka Demi on tyttöjenlehti, sitä lukevat myös pojat. Lehden lukijoista 89 prosenttia on tyttöjä tai naisia ja 11 prosenttia poikia tai miehiä. (A-Lehdet 2009.)

Aikakauslehtien liiton jaottelun mukaan Demi on *nuortenlehti* (Aikakausmedia 2009). Kuten lehden omilla nettisivuillakin todetaan, Demi on kuitenkin ennen kaikkea tyttöjen ja nuorten *naisten* lehti. Lehteä markkinoidaan sanomalla, että siinä ”on jäljittelemätöntä viisautta, jota moni aikuistenkin naisten lehti kadehtii”. Demin sisältö rakentuu paljolti samankaltaisista elementeistä kuin aikuisten naisten lehdet, esimerkiksi kauneus-, muoti- ja meikkijutuista, ihmissuhteiden ruotimisesta sekä elokuva- ym. kulttuurivinkeistä. Demin esikuva ja juuret löytyvät siis selvästi naistenlehdistä. Seuraavassa käyn tarkemmin lävitse Demin rakenteen, juttutyypit ja lehdessä käsiteltävät aihepiirit. Mistä Suomen suurin tyttöjenlehti oikein on tehty?

Tyttöjenlehti pala palalta

Naistenlehdille tyypilliseen tapaan Demi rakentuu vahvasti toistuvuuden ja vakiopalstojen varaan. Lehden sisällysluettelo on jaettu noin kahdeksaan osioon, joita ovat Tässä kuussa, Starat, Muoti, Suhteet, Kauneus ja terveys, Oma planeetta, Minä, muut ja maailma sekä Vakkarit. Lisäksi lehden joka numerossa on jokin tema, kuten matkailu, ihmissuhteet tai terveys ja teemaan liittyviä juttuja.

Tässä kuussa -osiossa on juttuja ajankohtaisista elokuvista, tv-ohjelmista ja musiikista, toimituksen listaama kalenteri tulevan kuukauden tapahtumista sekä julkkiskolumni. Kolumnistina vuorottelivat vuonna 2008 PMMP-yhtyeen laulaja Paula Vesala sekä laulaja Olavi Uusivirta. Starat-osiossa ilmestyy idolijuttuja ja kuvia ulkomaalaisista ja suomalaisista tähdistä. Muotisivut puolestaan kertovat, mitkä ovat kauden kuumimmat vaate- ja sisustustrendit.

Suhteet-otsikon alta löytyy ihmissuhteiden monimutkaista maailmaa pohtivia artikkeleita. Aiheina ovat paitsi parisuhde, myös ystävyys- ja kaverisuhteiden kiemurat sekä nuorten suhde omiin vanhempiinsa, isovanhempiinsa ja muihin aikuisiin. Suhteet-osioon kuuluu myös juttutyyppi, jossa puhuvat pojat. Jutussa on äänessä yleensä kaksi poikaa, jotka pohtivat tyttöjen ja poikien välisiin suhteisiin liittyviä asioita poikien näkökulmasta. Suhteisiin liittyvät myös kaksi lehden jokaisessa numerossa ilmestyvistä kysymys- ja vastauspalstoista: *Kysy suhteista* sekä *Kysy kundilta*. Ensimmäisessä nuoret voivat kysyä neuvoa psykologilta kouluun, kotiin tai kavereihin liittyen. Jälkimmäisessä Demin ”kundiasiantuntija DEmies” vastaa lukijoita askarruttaviin poikiin liittyviin kysymyksiin.

Lukijoiden kysymyksiin vastataan myös kauneus ja terveys -sivuilla. Kysy terveydestä -palstalla gynekologi neuvoo nuoria terveyteen, elimistöön ja ruumiiseen liittyvissä asioissa. Kauneus ja terveys -osio tarjoaa meikkivinkkejä sekä esimerkiksi nuorten naisten kehoon, seksuaalisuuteen ja hyvinvointiin liittyviä juttuja.

Oma planeetta on paikka jutuille nuorten harrastuksista. Siellä ilmestyy luku- ja muita ajanvietevinkkejä, testejä sekä *Kysy systeriltä* -palsta. Palstan esittelytekstin mukaan ”Demin oma Sister Hood Taina taistelee nuoren naisen oikeuksien puolesta ja vastaa melkein mihin tahansa kysymykseen maan ja taivaan väliltä”. Kysy systeriltä on palsta, jossa nuoret voivat kysyä mieltään askarruttavia kysymyksiä luotettavalta ”siskolta”, joka vastaa rennosti ja nuorekkaasti, ei tuomitse mutta on tyyliltään kuitenkin asiallinen ja neuvova.

Palsta noudattelee mielestäni hyvin selkeästi Demin linjaa – se sisältää tyttöyden tukemista, neuvomista ja tyttöjen asialla olemista.

Minä, muut ja maailma puolestaan tarjoaa ns. ”asiajuttuja” nuorten elämään liittyvistä aiheista. Se kertoo esimerkkien kautta perheväkivallasta, avioerosta ja uusperheestä sekä erilaisista elämäntavoista ja -filosofioista. Tarjolla on myös kevyempää luettavaa vaikkapa sisustuksesta. Vakkarit-osioon kuuluvat mm. pääkirjoitus, megamokat (jossa lukijat voivat kertoa itselleen sattuneesta nolosta tilanteesta), mielipidesivu, novelli, horoskooppi sekä runo- ja rakkaustarinasisivu.

Vuonna 2008 Demin sivumäärä vaihteli 92 ja 108 välillä. Mainoksia oli noin kymmenestä kahteenkymmeneen prosenttia yhden lehden sivumäärästä. Tähän määrään on laskettu vain selkeät maksetut ilmoitukset. Tyypillisesti Demissä julkaistut mainokset markkinoivat kännykän soittoaäniä ja taustakuvia, kielimatkoja, pizzeriaa, ihonhoitotuotteita ja eri yhtyeiden levyjä.

Demiä on tutkittu akateemisissa piireissä sen yhdentoista ilmestymisvuoden aikana muutamissa yhteyksissä. Tyttöjenlehden tutkijoita on ymmärrettävästi kiinnostanut Demin tyttökuva (ks. esim. Laamanen 2003 ja Luukka 2003). Minna-Riitta Luukka (2003) on tutkinut tyttöyden rakentumista Demin palstoilla. Luukan mukaan Demin tuottama kuva tyttöydestä koostuu tunteista, biologisesta naiseksi kasvamisesta, ihmissuhteista sekä kauneudesta. Demi määrittää ja kuvaa tyttöyttä voimakkaasti, ja usein tyttöys määrittyy suhteessa muihin – poikiin, vanhempiin tai toisiin tyttöihin. Tyttönä oleminen näyttäytyy Luukan tutkimuksessa tasapainotteluna normaalin ja epänormaalin, oikean ja väärän sekä rakkauden ja seksin välillä.

Olennainen osa Demiä ja ”Demi-tyttöjen” maailmaa ovat paperilehden lisäksi lehden verkkosivut. Sivuilta löytyy vilkas keskustelufoorumi, jossa keskustellaan niin koulusta, kesätöiden hakemisesta, poikaystävän kanssa yhteen muuttamisesta, ulkonäöstä, matkustamisesta kuin homojen adoptio-oikeudestakin. Marjo Laukkanen (2004) on tutkinut seksuaalisen suuntautumisen tuottamista Demin Internet-sivujen keskustelupalstoilla. Hän vertaili, miten

seksuaalista suuntautumista tuotetaan yleisissä seksuaalisuuskeskusteluissa sekä lesbo- ja bi-tyttöjen kaappi-keskusteluissa. Laukkanen toteaa, että keskustelut eroavat toisistaan selvästi. Yleisten keskustelujen puhettavat ovat konventionaalisia ja heteronormatiivisia, tosin ajoittain myös heteronormatiivisuutta kyseenalaistavia. Keskustelu etenee vastakkaisten mielipiteiden vuorotteluna. Homo- ja biseksuaalit ovat yleisissä keskusteluissa joko toisia tai näkymättömiä.

Kaappi-keskusteluissa puhe on Laukkasen mukaan sen sijaan henkilökohtaisempaa ja kokemuksellisempaa. Keskustelijat eivät oleta toisiaan automaattisesti heteroiksi, vaan päinvastoin kaapissa vallitsee oletus osallistujien lesboudesta tai biseksuaalisuudesta. Kaapissa rakennetaan keskinäiselle luottamukselle perustuvaa tilaa, josta haetaan vertaistukea ja rohkaisua. Kaapissa tuetaan biseksuaaliksi ja lesboksi identifioitumista. Laukkasen mukaan nettikeskusteluiden analyysi osoittaa, ettei verkko ole täysin vapaa keskustelutila, jossa identiteetit voisivat määrittäytyä ja vaihdella vailla esteitä. Hän toteaa, että vakiintuneet kulttuuriset puhettavat säätelevät keskustelua myös verkossa ja rajaavat mahdollisia identiteettipaikkoja. (Laukkanen 2004, 60.)

Jos nuortenlehdet keskittyvät ulkonäköön ja kuluttamiseen ja tuottavat sukupuolesta yksipuolista ja stereotyyppistä kuvaa, niin miksi lehdet ovat niin suosittuja? Tätä on tutkinut Anni Erkkö journalistiikan pro gradu -työssään (Erkkö 2009), jossa hän haastatteli pääasiassa Demi-lehden lukijoita. Erkon haastattelemat tytöt kokivat saavansa nuortenlehdistä luotettavaa tietoa heidän elämänsä kannalta tärkeistä aiheista. He saivat lehdistä apua erilaisissa käytännön ongelmista selviämässä. Lehdet tukivat ja kannustivat tyttöjä ja osoittivat, etteivät tytöt paini ongelmiansa kanssa yksin. Itseä myös vertailtiin lehden sivuilla esiintyviin nuoriin ja määriteltiin näin omaa minäkuvaa. Lehdet eivät saa lukijoilta kuitenkaan pelkkää kiitosta. Erkon mukaan haastatellut kokivat lehtien olevan ristiriitaisia ja vain teeskentelevän ymmärtävänsä nuorten maailmaa. Tytöt kritisoivat Demiä ulkonäköasioihin keskittymisestä, turhasta

tiedosta, yleistämisestä ja ylipirteydestä. He kokivat nuortenlehtien esittelevän liian täydellisiä nuoria.

5.5 Aineiston tarkka kuvaus

Tämän tutkimuksen aineistona on vuoden 2008 syyskuun Demi. Lehdessä on 92 sivua. Sivumäärästä yhteensä 15,5 sivua vievät mainokset, joita on lukumäärällisesti 17. Suurin osa mainoksista on koko sivun mainoksia. Lisäksi lehdessä on yhteensä kahden sivun verran Demin omia ilmoituksia. Syyskuun numeron mainoksissa mainostetaan kolmea erimerkkistä kasvojenpuhdistusainetta, hajuvettä, kännykän soittoääniä, taustakuvia ja pelejä, tamponeja, huulikiiltoa, televisiosarjan DVD-versiota, suihkusaippuaa, kielimatkoja, kenkiä, vaatemerkkiä, musikaalia, radiokanavaa sekä skoottereita ja mopoautoja. Maksettujen ja Demin omien mainosten lisäksi lehdessä on runsaasti muun muassa kauneudenhoitoon, meikkaamiseen ja pukeutumiseen liittyviä juttuja, joissa esitellään tuotteita tarkkojen hinta- ja tuotemerkkietojen kera.

Syyskuun numeron toimituksellinen sisältö jakautuu pidempiin juttuihin tai artikkeleihin, jokaisessa numerossa ilmestyviin vakiopalstoihin sekä syyskuun teemaan eli sisustukseen liittyviin juttuihin. Tämän lehden jutuissa esillä ovat muun muassa cheerleading harrastuksena, Houkutus-elokuva, laulaja Pink, nuorten ja heidän vanhempiensa väliset mielipide-erot, kämppäkaverin kanssa asuminen, rakkautta ja seksiä koskevat arkaluontoiset kysymykset, riitelemisen taito, koulun aiheuttama stressi ja sen torjuminen sekä kokin ammatti.

6 DISKURSSIEN JA MERKITYSTEN JÄLJILLÄ

Kulttuuri on merkitysten tuottamista ja vaihtamista ihmisten välillä. Kulttuurilla ei siis tässä tutkimuksessa tarkoiteta sanomalehden kulttuurisivujen mukaista käsitystä kulttuurista – musiikkia, teatteria, kirjallisuutta tai esimerkiksi elokuvia. Kulttuuria on kaikki se, mitä ihmiset tekevät ja minkälaisia merkityksiä he antavat asioille tietyssä paikassa tietyssä aikana. Jokainen ihminen elää jossain kulttuurissa ja hän on jo pienestä pitäen mukautunut kyseiseen kulttuuriin ja oppinut tulkitsemaan oman kulttuurinsa käsitekarttoja. Käsitekartat vaihtelevat kulttuurista toiseen ja ne ovat historiallisia, aikaan ja paikkaan sidottuja. Merkitykset pätevät vain tietyssä aikana tietyssä kulttuurissa. Esimerkiksi käsitys sukupuolesta vaihtelee hyvinkin voimakkaasti ajasta ja kulttuurista riippuen. Se, mikä länsimaisessa, pohjoismaalaisessa kulttuurissa tulkitaan miehiseksi tai naisiseksi, miten hahmotamme sukupuolten väliset suhteet tai sukupuoliroolit, ei ole universaali totuus vaan yhden kulttuurin käsitekarttaan muotoutunut ymmärrys sukupuolesta. Tämä ymmärrys voi vaihdella paljon kulttuurista toiseen ja myös yhden kulttuurin sisällä eri aikoina. (Hall 1997, 2; Lehtonen 1998, 17–18.)

Kulttuurisessa tekstintutkimuksessa keskeiseksi nousevat kulttuurin ja merkityksen käsitteet. Yllä on pohdittu jo sitä, mitä kulttuuri ja merkityksen kulttuurisidonnaisuus tarkoittavat, mutta on tarpeen pysähtyä tarkastelemaan myös merkityksen käsitettä. Mitä on merkitys ja miten merkitys muodostuu?

6.1 Merkitysten muodostuminen

Kuten Mikko Lehtonen (1998, 14) toteaa, merkitykset ovat inhimillisen elämän olennaista ainesta. Elämme maailmassa, joka on täynnä merkityksiä, muiden ja itsemme luomia, ja merkityksiä tulvii eteemme päivän jokaisena hetkenä. Suurimman osan merkityksistä hyväksymme kyselemättä emmekä pysähdy juuri

mieltimään, miksi punainen viittaa paitsi väriin, myös rakkauteen, vasemmistolaisuuteen ja kiellettyyn, miksi vaaleanpunainen mielletään tyttöjen väriksi ja sininen poikien väriksi, miksi hymy tarkoittaa iloisuutta ja ystävällisyyttä ja silmälasit symboloivat älykkyyttä. Merkitysten ansiosta pystymme elämään arkeamme, ne tuovat elämäämme järjestyneisyyttä. Jaamme muiden samassa kulttuurissa elävien kanssa (jossain määrin) samat merkitykset ja koska ennakoita tiedämme, mitä jotkin asiat merkitsevät, pystymme toimimaan ympäristössämme ja kommunikoimaan muiden kanssa. (Hall 1997, 1–3; Lehtonen 1998, 12–15.)

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on oma uskoni siihen, että merkitykset rakentuvat kaikessa toiminnassa ja koko ajan. Asioilla ei ole valmiita, sisäsyntyisiä merkityksiä, vaan ne tulevat merkityksellisiksi sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tuotamme, uusinnamme ja muokkaamme merkityksiä jatkuvasti ollessamme kanssakäymisessä muiden kanssa. (Hall 1997, 1–11). Merkitykset rakentuvat siis *diskursiivisesti*. Tässä ajatusmallissa merkitykset nähdään historiallisina, paikkaan ja aikaan sidottuina sekä kulttuurisina, ihmisten välisinä. Merkitykset ovat ihmisen luomia ja tällöin myös muutokselle alttiita, kuten kaikki inhimillinen toiminta (Lehtonen 1998, 20). Pysyviä tai itsestään selviä merkityksiä ei ole. Myöskään sukupuolen merkitys kulttuurissamme tai esimerkiksi se, minkälaisia merkityksiä tyttöjenlehti antaa sukupuolelle, ei ole itsestään selvää eikä muuttumatonta. Käytännön esimerkin tästä tarjoaa naisen asema yhteiskunnassa. Naisten äänioikeus, työssäkäynti, isyysvapaat ja isien osallistuminen lastenhoitoon aiempaa enemmän ovat kaikki osoituksia siitä, että käsitykset sukupuolesta ja sukupuolirooleista ovat muuttuneet 1900- ja 2000-luvulla. Kauneusihanne on muuttunut entisaikojen runsaasta ja pyöreästä naisesta langanlaihujen mallien ihailun kautta urheilulliseen, jäntevään ja hoikkaan vartaloon. Merkitykset tarjoavat myös roolimalleja. Kun media tuottaa tietynlaista kuvaa sukupuolesta, tämä käsitys saa näkyvyyttä, alkaa tuntua ”oikealta” kovalta sukupuolesta ja saa lukijat tai katsojat pyrkimään roolimallinsa kaltaisiksi.

Kieli on oleellisessa asemassa merkitysten muodostumisprosessissa. Usein kieli käsitetään yksinkertaisesti viestien välittämiseen tarkoitettuna välineenä. Tällöin kielen käyttö näyttäytyy yksisuuntaisena toimintana, jossa yksi henkilö on aktiivinen kielen käyttäjä ja toinen passiivinen vastaanottaja. (Lehtonen 1998 29–30.) Lähettäjä, kielen käyttäjä sanoo jotain eli lähettää viestin ja vastaanottaja ottaa viestin vastaan. Tällainen näkemys olettaa kielen välittämät merkitykset yksiselitteisiksi. Vastaanottajan oletetaan ymmärtävän viesti juuri siten kuin lähettäjä on sen tarkoittanut. Malli antaa kielestä kuitenkin turhan yksiulotteisen kuvan.

Tässä tutkimuksessa kieli mielletään Stuart Hallin ajatuksen mukaisesti pelkkää viestinvälitystä laajempänä ja kokonaisvaltaisempänä toimintana. Kieli ei kuvaa itsensä ulkopuolista ”todellisuutta” ja välitä sitä koskevia viestejä, vaan se on osa tuota todellisuutta ja mukana todellisuuden tuottamisessa. Asioilla voi olla merkitys vain kielen sisällä. Kieli tekee maailmasta merkityksellistä jakamalla sen osiin ja antamalla osille nimet. Esimerkiksi puu on mielestämme itsestään selvästi eri asia kuin kukka, ja tyttö on eri asia kuin poika. Näin asiat tulevat merkityksellisiksi kielen kautta. (Hall 1997, 1–11, ks. myös Lehtonen 1998, 29–31.)

Kieli siis tuottaa merkityksiä ja tekee maailmastamme merkityksellisen. Näin tehdessään se tekee asioita merkityksellisiksi aina tietystä näkökulmasta. Kieli ei ole neutraali, vaan kielellisiin ilmaisuihin sisältyy aina asenteita, käsityksiä, odotuksia ja ideologiaa. Koska kieli tai merkitykset eivät ole ikuisia, kieli sisältää aina mahdollisuuden merkityksellistää asia myös toisella tavalla. Esimerkiksi sana *nainen* sisältää sanan vallitsevan merkityksen mutta tarjoaa tilaisuuden myös sen kyseenalaistaville, toisenlaisille tulkinnoille. Kielen käyttö on aina kaksisuuntaista toimintaa. Valitsemme sanamme paitsi oman näkökulmamme mukaan, myös sen mukaan, mitä uskomme toisen osapuolen tietävän tai ajattelevan asiasta. Yleisön tiedot ja asenteet – tai se, minkälaisia tietoja ja asenteita oletamme yleisöllä

olevan – vaikuttavat siihen, mitä ja miten sanomme. Kielen käyttö on vuorovaikutusta toisen osapuolen kanssa. (Lehtonen 1998, 39.)

6.1.1 Tekstit merkityksen muodostumisen paikkoina

Tekstillä voidaan tarkoittaa paitsi kirjoitettua tekstiä, myös muun muassa valokuvaa, liikkuvaa kuvaa, mainoksia, musiikkia ja puhuttua kieltä. Mikko Lehtonen (1998, 106–112) jakaa tekstin kahteen osaan: sillä on fyysinen ja semioottinen ulottuvuus. Tekstin fyysisyydellä tarkoitetaan sitä, että teksti on ihmisen tuottama kanssakäymisen väline, joka on tuotettu teknologioiden avulla. Se voi olla artikkeli aikakauslehdessä, televisiomainos, sähköpostiviesti tai vaikkapa MP3-tiedosto. Jokaisella tekstillä on oma tuotantohistoriansa. Sen ovat tuottaneet tietyt ihmiset tietyissä olosuhteissa. Tekstiin vaikuttavia olosuhteita ovat esimerkiksi käytetty kieli, genre, kuviteltu lukijakunta ja tekstin levityskanavat. Tekstin semioottinen ulottuvuus viittaa tekstiin symbolisena olentona. Teksti muodostuu merkeistä, jotka asetetaan tiettyyn järjestykseen, jolloin ne muodostavat erilaisia järjestyneitä yksiköitä, kuten sanoja, lauseita ja kokonaisia tekstejä. Merkeillä on aina semanttinen merkityssisältö. Ne viittaavat johonkin itsensä ulkopuoliseen. Tekstit eivät kuitenkaan jäljittele todellisuutta, sillä ne eivät ole merkityksessään luonnollisia vaan tuottamalla tuotettuja. Ne *tuottavat* todellisuuden tekstuaalisesti (Lehtonen 1998, 108).

Kun lukija kohtaa tekstin, hän tulkitsee sitä aina suhteessa kontekstiin, jossa teksti ilmestyy. Jos ajattelemme esimerkiksi mediaa, tuntuu luonnolliselta, että lukija suhtautuu tekstiin eri tavalla riippuen siitä, julkaistaanko teksti sanomalehden uutissivulla, mielipidepalstalla, naistenlehdessä, televisiosarjassa vai kenties romaanissa. Teksti saa merkityksensä käyttöyhteytensä mukaan ja sitä voidaan lukea monin eri tavoin – myös tarkoituksella vastakarvaan (Lehtonen 1998, 112–114). Tämä on seikka, johon naistenlehtien tutkijatkin ovat törmänneet. Naistenlehtiä käsittelevän tutkimuksen alkuaikoina lehtiä

paheksuttiin, koska niiden katsottiin tuottavan vääristynyttä kuvaa naiseudesta ja olevan näin haitallisia naisten minäkuvalle. Naistenlehtien on eri aikoina myös syytetty kasaavan naisille paineita koskien esimerkiksi ulkonäköä ja uravalintoja, koska naistenlehtien sivuilla esiintyy vain kaikkeen pystyvä ”supernainen” (ks. luku 5, tässä tutkimuksessa). 1900-luvun loppupuolella tutkijat kuitenkin totesivat, etteivät lehtien tarjoaman naiskuvan vaikutukset lukijoihin ole kuitenkaan suoraviivaisia. Naistenlehtiä luetaan eri tarkoituksiin ja lukijat osaavat lukea niitä myös vastakarvaan – huumorilla ja jopa ironisesti.

Merkityksen syntyminen tekstissä on prosessi. Merkitys ei sijaitse tekstin sisässä, vaan se muodostuu, kun tekstiä luetaan. Merkityksen muodostumiseen vaikuttaa teksti itse sekä lukijan suhde kontekstiin ja kulttuurisiin käytänteisiin. Teksti alkaa merkitä jotain, kun se kohtaa lukijan tiedot ja taidot. Siihen, minkälaisia merkityksiä tekstistä syntyy, vaikuttavat mm. sanavalinnat, kieliopilliset valinnat, verbien aikamuodot, piilevät tai julkilausutut ideologiset katsomukset, typografia sekä se, mitä lukija tietää tekstityypistä (esim. juttu naistenlehdessä) etukäteen ja miten hän mieltää tekstin suhteessa muihin tuntemiinsa teksteihin. (Lehtonen 1998, 114–116.) Merkitykset ovat subjektiivisia ja vaihtelevat esimerkiksi lukijasta ja lukuhetkestä riippuen (em., 92). Tässä piilee tekstien analysoinnin haasteellisuus. Tutkiessani, miten sukupuolta rakennetaan Demin sivuilla, en voi esittää tuloksina varmoja toteamuksia, että Demin tuottama kuva sukupuolesta on tällainen tai tuollainen. Minun tulkintani on vain yhden yksilön tulkinta tekstistä, ja tulos voisi olla toisenlainen, mikäli tutkijan jakkaralla istuisi joku muu.

6.1.2 Representaatio

Representaation käsite on haastava, sillä sille ei ole yksiselitteistä suomennosta. Representaatio esittää ja edustaa jotakin ja tuo jokin saa merkityksensä vain representaatioiden kautta (Ojajarvi 1998, 173). Tässä tutkimuksessa käsitän representaation jonkin asian esittämisenä tai kuvaamisena. Representoiminen

on siis jonkin asian esittämistä jonkinlaiseksi. Sukupuolen representaatioilla tarkoitan niitä esityksiä, joita sukupuolelle annetaan ja syntyy jossakin yhteydessä, tämän tutkimuksen tapauksessa teksteissä, kuvissa ja mainoksissa Demin sivuilla. (Ks. Lehtonen 1998, 44–45.)

Kieli representoi. Se edustaa asioita, eli esittää ne uudelleen tai toisin. Kielen symbolien ja merkkien avulla representoimme eli esitämme käsityksiämme, ajatuksiamme ja tunteitamme muille ihmisille. Kieli on yksi keskeinen viestin, jonka avulla käsityksiä ja tuntemuksia representoidaan kulttuurissa. Tästä syystä kielellä on oleellinen asema merkityksen muodostumisprosessissa. (Hall 1997, 1.)

Kielen symbolit eivät kuitenkaan ole todellisuuden läpinäkyvä heijastaja, jotka esittäisivät asian sellaisina kuin ne ”todellisuudessa” ovat vaan kielellisessä toiminnassa asia tulee esitetyksi aina jostain näkökulmasta (Lehtonen 1998, 46). Sukupuolen representaatiot eivät ole esityksiä *todellisesta* sukupuolesta, sillä todellisuus ei ole jotain, joka sijaitsisi lehden ulkopuolella ja jota lehti voisi kuvata, vaan todellisuus syntyy kaikessa toiminnassa. Representaatio ei koskaan ole identtinen sen kohteen kanssa, jota se esittää, sillä silloin se ei enää olisi representaatio.

Media on pullollaan representaatioita. Sanomalehti, naistenlehti ja esimerkiksi tv-uutiset representoivat eli esittävät asian tietystä näkökulmasta. Esittämistapa sekä siihen sisältyvät normit ja konventiot vaikuttavat aina siihen, miten asia tulee representoiduksi ja minkälaiset tulkinnat siitä ovat mahdollisia.

Joukkoviestimillä on paljon representointivaltaa. Klassinen esimerkki tästä on se, puhutaanko sotaa käyvästä joukosta vapaustaistelijoina, kapinallisina vai terroristeina. (Lehtonen 1998, 44–47.) Täysin neutraalia ilmaisua tuskin onkaan, sillä lukijan kokemukset, tieto ja asenteet vaikuttavat aina siihen, miten hän tulkitsee lukemaansa. Samat sanat saattavat merkitä eri lukijoille eri asiaa ja näin sama teksti, esimerkiksi lehtijuttu, merkityksellistyy lukijoiden mielissä eri tavoin.

6.1.3 Diskurssi

Aiemmin tässä luvussa mainitsin, että merkitykset rakentuvat diskursiivisesti. Mutta mikä itse asiassa on diskurssi ja mitä tarkoitetaan merkitysten diskursiivisuudella? Diskurssi ei tarkoita samaa kuin puheen aihe. Diskurssia voisi ennemminkin kuvailla puhettavaksi tai ajattelutavaksi. Yksi diskurssi voidaan Sanna Valtosen (1998, 97) tavoin määritellä *suhteellisen kiinteäksi merkityssuhteiden systeemiksi*, joka tekee maailmaa ymmärrettäväksi ja tuottaa todellisuutta tietystä näkökulmasta. Yksi teksti saattaa sisältää samasta asiasta yhden tai useita diskursseja. Esimerkiksi yksi lehtijuttu saattaa sisältää useita, rinnakkaisia tai kilpailevia, keskenään jopa ristiriitaisia, diskursseja eli tapoja puhua samasta asiasta.

Stuart Hall (1997, 6) määrittelee diskurssin tavaksi viitata johonkin tai rakentaa tietoisuutta jostakin asiasta. Hallin mukaan diskurssi on ryhmä tai muodostelma ajatuksia, mielikuvia ja toimintatapoja, jotka tarjoavat tavan suhtautua johonkin aiheeseen, toimintaan tai yhteiskunnalliseen instituutioon. Diskursiiviset muodostelmat määrittelevät, mikä tieto katsotaan hyödylliseksi, tarpeelliseksi ja mikä todeksi tietyssä asiayhteydessä sekä minkälainen henkilö tai muu subjekti sopii ilmentämään kyseistä diskurssia.

Diskursiivisuus on käyttökelpoinen käsite, kun tutkimusaineistoa lähestytään korostaen merkityksiä, representaatioita ja kulttuuria. Tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä, miten sukupuoli rakentuu Demin sivuilla. Tätä rakentumista pyrin selvittämään erottelemalla ja analysoimalla aineistosta esiin nousevia diskursseja eli niitä tapoja, joilla sukupuolta rakennetaan ja joilla sitä merkityksellistetään. Diskursseja voi lähestyä useasta eri näkökulmasta, mutta tämän tutkimuksen metodisen kehiksen muodostavat kriittinen ja analyttinen diskurssianalyysi. Seuraavassa käyn lävitse näiden kahden diskurssianalyysin perinteen peruslähtökohtia ja perustelen näkökulmavalintaani.

6.2 Diskurssianalyysistä metodiksi

Diskurssianalyysin (DA) mainitseminen aiheuttaa monissa ihmisissä ristiriitaisia tunteita. Pelon, inhon ja kunnioituksen sekainen suhtautuminen diskurssianalyysiin johtune siitä, että näkökulmaan perehtymättömän saattaa olla hankala hahmottaa, mistä DA:ssa oikeastaan on kyse. Tätä selittää se, että diskurssianalyysi ei ole yhtenäinen tutkimussuuntaus tai menetelmä eikä se ei sisällä valmista työkalupakkia itse käytännön analyysiin. Sen sijaan DA:n voi hahmottaa teoreettis-metodologiseksi viitekehyyksi, joka mahdollistaa monenlaisten kielenkäyttöön liittyvien kysymysten tutkimisen.

Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993, 9–10) määrittelevät diskurssianalyysin ”sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä”.

DA sopii muun muassa sosiaalisten ilmiöiden, esimerkiksi sukupuolen, rakentumisen analyysiin, valtasuhteiden tutkimiseen sekä identiteettien rakentumisen analysoimiseen. Teoreettisena lähtökohtana diskurssianalyysi asettuu sosiaalisen konstruktioismin traditioon. Sosiaalisessa konstruktioismissa tiedon uskotaan rakentuvan vuorovaikutuksessa. Jos jonkun kuulee sanovan, että ”tämähän on itsestään selvä asia”, konstruktioismin niskakarvat nousevat todennäköisesti pystyyn, sillä konstruktioismin paradigmaan kuuluu kriittinen suhtautuminen itsestään selviltä tuntuviin asioihin. Itsestään selvää tietoa ei ole. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1999, 39, 54–55, Valtonen 1998, 96–97.)

Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 17–18) mukaan diskurssianalyysin viitekehys rakentuu viidestä teoreettisesta lähtökohtaoletuksesta, joiden keskinäinen painotus yhdessä tutkimuksessa riippuu tutkimusongelmasta ja -asetelmasta. Nämä lähtökohdat ovat oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta, oletus usean rinnakkaisen ja keskenään kilpailevan

merkityssysteemin olemassaolosta, oletus merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuudesta, oletus siitä, että toimijat kiinnittyvät merkityssysteemeihin sekä viimeisenä oletus kielen käytön seurauksia tuottavasta luonteesta.

Tässä tutkimuksessa keskeisiksi nousevat erityisesti oletus kielen käytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta luonteesta sekä oletus kielen käytön seurauksellisuudesta. Käsitys kielestä sosiaalisen todellisuuden rakentajana perustuu ajatukseen, että kieli ei vain kuvaa vaan merkityksellistää, rakentaa, uusintaa ja muuntaa sitä todellisuutta, jossa elämme. Tätä kielen *konstruktivistista* olemusta on käsitelty tarkemmin aiemmin tässä luvussa. Kielen käytön seurauksellisuus korostaa sitä, että kaikilla kielellisillä lausumilla ei pelkästään kuvata jotain vaan myös tehdään jotain. Ajatus lähestyy tämän tutkimuksen luvussa 2 esiteltyä, Judith Butlerilta peräisin olevaa *performatiivisuuden* käsitettä. Tässä tutkimuksessa tarkastelen kielen käytön seurauksellista luonnetta yhteiskunnallisena kysymyksenä. Medialla yhteiskunnallisena instituutiona on paljon määrittelyvaltaa, ja sillä, miten mediassa määritellään esimerkiksi sukupuolta, on vaikutusta yhteiskuntaan ja siinä toimiviin yksilöihin.

6.2.1 Kriittisen ja analyyttisen perinteen välimaastossa

Pohtiessani, mikä diskurssien tutkimuksen suuntaus soveltuisi tutkimukseeni tutkimusasetelmaa ja kysymystenasettelua silmällä pitäen parhaiten, päädyin siihen, ettei mikään diskurssianalyysin perinteistä sellaisenaan tuntunut täysin omalta vaan työni paikantuu parhaiten kahden perinteen välimaastoon. Hahmotan tutkimukseni lähtökohdiltaan kriittisen ja analyyttisen diskurssin yhdistelmänä, jossa kriittisen diskurssianalyysin vaikutukset näkyvät hieman analyyttistä perinnettä voimakkaampina.

Kriittinen diskurssianalyysi (CDA) on diskurssien tutkimuksen suuntaus, joka ottaa vaikutteita kriittisen kulttuurintutkimuksen paradigmasta (Valtonen 1998, 99). CDA on usein poliittisesti orientoitunutta ja siihen kuuluu kiinnostus valtakysymyksiin sisältäen ajatuksen vallan epätasaisesta jakautumisesta yhteiskunnallisten toimijoiden kesken. Kriittisellä diskurssianalyysillä voi olla poliittisia tavoitteita, esimerkiksi jonkin alistetun ryhmän alisteisen aseman esille tuominen ja muutokseen pyrkiminen. Keskeisiä käsitteitä CDA:ssa ovat mm. valtasuhteet, hegemonia ja ideologia. Diskurssianalyysistä ammentavassa feministisessä tutkimuksessa on usein hyödynnetty nimenomaan kriittistä diskurssianalyysiä. Sen avulla on tarkasteltu esimerkiksi naisen esittämistä lehtiteksteissä ja pyritty tutkimuksen avulla tuomaan esiin naisen alisteinen asema mieheen nähden yhteiskunnassa sekä saamaan tilanteeseen muutosta. (Jokinen et al. 1993, 75 ja 1999, 86; Valtonen 1998, 99.)

Analyyttinen diskurssianalyysi eroaa kriittisestä perinteestä suhteessaan aineistoon. Analyttisessä traditiossa pyritään tiukkaan aineistolähtöisyyteen ja tutkijan tavoitteena on olla avoin aineistolle sekä sieltä löytyville erilaisille näkökulmille. Tutkijalla ei pitäisi olla ennako-oletuksia esimerkiksi alistussuhteista eikä tutkimukseen ainakaan sen ensisijaisena tavoitteena kuulu poliittiset pyrkimykset, vaan tutkimuksen tarkoituksena on ”vain” analyttisesti ja yksityiskohtaisesti tarkastella sitä, miten sosiaalinen järjestyksemme rakentuu. (Jokinen et al. 1999, 86.)

Kriittinen ja analyttinen orientaatio lähestyvät aineistoa eri näkökulmista, mutta niiden ei kuitenkaan tarvitse olla vastakkaisia tai toisensa poissulkevia. Tässä tutkimuksessa ammennankin molemmista perinteistä soveltuvin osin luoden tutkimukseeni seuraavanlaisen näkökulman: Lähtökohtani hipoo sikäli kriittistä diskurssianalyysiä, että näen kysymyksen sukupuolesta ja sukupuolen rakentumisesta poliittisena ja yhteiskunnallisesti merkittävänä. Vaikka sukupuolten, erityisesti naisten, asemassa on tapahtunut kehitystä ja usein kuulee Suomea kutsuttavan tasa-arvoiseksi maaksi, näen kulttuurissamme

edelleen selviä epätasa-arvoisia asetelmia koskien niin naisten ja miesten välisiä suhteita kuin seksuaalisia vähemmistöjä, etnistä alkuperää ja yksilön ikääkin.

Ajattelen, että joukkoviestimet – naistenlehdet mukaan lukien – osaltaan rakentavat todellisuutta. Tästä ponnistaa myös kiinnostukseni Demin tuottamiin sukupuolen esityksiin, sillä uskon, että se, miten tyttöjenlehti esittää sukupuolta, vaikuttaa nuorten käsitykseen sukupuolesta sekä itsestään ja tätä kautta heidän käytännön elämäänsä.

Analyttiseltä perinteeltä olen puolestaan halunnut omaksua tutkijan avoimen asenteen ja aineiston eri vivahteiden ennako-oletuksettoman ja tasa-arvoisen huomioon ottamisen. En halua jo etukäteisesti olettaa Demin uusintavan hegemonista käsitystä sukupuolesta tai että se esittäisi naiset alisteisessa asemassa miehiin nähden. Minun työtäni on alusta alkaen ohjannut puhtaasti vilpittömän kiinnostus siihen, minkälainen tai minkälaisia tulkintoja lukijalle tarjoutuu sukupuolesta ja mihin tämä lehti asettuu suhteessa yhteiskunnassa tällä hetkellä käytävään keskusteluun sukupuolirooleista, sukupuolten välisistä suhteista sekä erilaisista sukupuolen tulkinnoista ja sukupuolen merkityksestä. Kuten analyttiselle diskurssianalyysille on tyypillistä (Jokinen et al. 1999, 90), otan sukupuolen ja sen rakentumisen analyysin kohteeksi enkä oleta ilmiötä tietynlaiseksi etukäteen.

Kuten edellä totean, diskurssianalyysi ei sisällä valmista metodista työkalupakkia tai yksiselitteisiä ohjeistuksia siitä, kuinka diskurssianalyysiä hyödyntävän tutkimusprosessin tulisi edetä tai miten ja minkälaisia tulkintoja tutkijan tulisi aineistostaan tehdä. Tässä on diskurssianalyttikon haaste, sillä analyysi perustuu tulkintoihin, jolloin tutkijan oma rooli korostuu.

Toisin kuin DA:ta on joskus kritisoitu, kyseessä ei ole subjektiivinen tutkimus, jossa tutkija voisi väittää mitä tahansa. Kuten Jokinen ym. (1993, 13) toteavat, tulkintojen perusteltavuus on mahdollista todentaa ainoastaan seurustelemalla aineiston kanssa tiiviisti ja raportoimalla havaintonsa huolellisesti.

Diskurssianalyysin tärkein työvaihe on aikaa vievä aherrus aineiston parissa.

Aineistoon täytyy tutustua huolellisesti ja sitä täytyy lukea keskittyneesti yhä uudelleen. Tutkijan tärkein metodinen valmius on halu löytää aineistosta ihmettelyn aiheita, kuten ristiriitaisuuksia ja urautumista (emt).

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ei niinkään tutkita diskursseja sinänsä vaan tarkastellaan sitä, miten diskurssit tulevat näkyviksi ja toimivat erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Diskurssien tutkijan mielenkiinnon kohteena ovat ennen kaikkea ne prosessit, joissa diskursseja tuotetaan. (Jokinen et al. 1993, 28.)

Diskurssianalyysissä auki kirjoittamisen ja tutkimusprosessin läpinäkyvyyden merkitys korostuvat. Tutkijan omat käsitykset ja kulttuurinen tausta vaikuttavat luonnollisesti tulkintoihin, mutta tämä on sallittua ja arvokastakin, sillä DA:ssa ei etsitä ”yhtä oikeaa” totuutta. Jokainen tutkimusprosessi on yksilöllinen ja tutkijansa näköinen. Diskurssianalyysissä tärkeätä on analyysin loogisuus sekä oman tutkimusprosessin avaaminen niin, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan tulkintojen syntymistä vaivatta. Tämän jälkeen lukija voi vapaasti itse päättää, yhtyykö tutkijan tulkintoihin vai onko eri mieltä. Erilaisia tulkinnanmahdollisuuksia on varmasti yhtä monta kuin tutkijoitakin, mutta oleellista on, että tutkija pystyy kuvaamaan analyysinsä kulun ja osoittamaan miten ja miksi hän on päätenyt juuri tiettyyn päätelmään.

6.2.2 Tutkimuksen toteutus

Valitsin aineistoksi otettavan numeron koko vuonna 2008 ilmestyneiden Demien joukosta arpomalla. Kirjoitin erillisille lapuille kaikkien vuoden lehtien numerot ja ulkopuolinen henkilö nosti lappujen joukosta yhden. Arvonnassa tutkittavaksi lehdeksi valikoitui syyskuun Demi 9/2008.

Työni tarkoituksena on tutkia, miten sukupuolta rakennetaan Demissä. Sisällytin aineistooni koko lehden sisältäen sekä kirjoitetut tekstit, kuvat että mainokset. Tämän rajauksen tein siksi, että lähtökohtanani on ajatus lehden

näyttäytymisestä lukijalle pakettina. Lukija lukee aikakauslehteä kokonaisuutena, jossa tekstit, kuvat ja maksetut ilmoitukset limittyvät sujuvasti kiinteäksi kokonaisuudeksi. Uskon, että lukijan katsoessa lehteä jokainen sivu on potentiaalisesti yhtä merkityksellinen lukijan mahdollisesti tekemien tulkintojen kannalta. Merkityksiä syntyy niin jutuissa, kuvissa kuin niiden väliin sijoitetuissa mainoksissa.

Aloitin aineistoon pureutumisen selailemalla lehteä. Tässä vaiheessa kiinnitin huomiota lehden sivumäärään, etukanteen, siihen, mitä aiheita kyseisessä numerossa käsiteltiin ja mistä näkökulmista. Seuraavaksi aloin lukea aineistoa keskittyneesti etsien sieltä kohtia, joissa sukupuoli nousee esiin. Etsin aineistosta kolmenlaisia sukupuolen esiintymisiä. Merkitsin ne kohdat, joissa a) käsitellään sukupuolta, b) sukupuoli mainitaan tai joissa c) sukupuoli ei sinänsä ole käsittelyn aiheena, mutta joissa se nousee silti selvästi esiin.

A-kohtaa edustavat sellaiset esimerkit, joissa sukupuoli on eksplisiittisesti aiheena, kuten Kysy kundilta -palsta, jossa Demin lukijat kysyvät ”kundiasiantuntija” DEmies Nicolasilta poika-aiheisia kysymyksiä. Sukupuoli on käsittelyn kohteena muun muassa kysymyksessä ”viekö kitaransoitto tai muu harrastus kundin huomion pois tytöistä” sekä DEmiehen samaiseen kysymykseen laatimassa vastauksessa, jossa hän toteaa, että ”harrastukset ja kaverit ovat jätkille tosi tärkeitä, ja siihen on hyvä suhtautua ymmärtäväisesti”.

Sukupuolen maininnoiksi merkitsin ne aineiston osat, jotka eivät käsittele sukupuolta sinänsä niin kuin a-kohdassa tapahtuu, mutta joissa sukupuoli kuitenkin mainitaan, kuten lause ”olisiko tuttavapiirissä tai sukulaisissa ketään naista, jolle voisit luottamuksellisesti puhua tilanteestasi” sekä lukijan paljastama kuvitelma, jossa hänellä on naapureina kaksoset, joista ”tyttö olisi paras ystäväni ja poika olisi iki-ihana poikaystäväni”.

C-kohtaan päätyivät ne kohdat, joissa sukupuoli esiintyy implisiittisesti (eli sukupuoleen ei viitata suoraan, mutta se on osa tekstin epäsuoraa merkitystä). Esimerkkinä toimii kasvojen puhdistusaineen mainos, joka mainostaa

”kolminverroin” puhtaampaa ihoa. Mainoksessa lähikuvassa oleva nainen hymyilee kameralle ja sivun laidassa näkyy sivuprofiili miehen kasvoista, kun hän suutelee hymyilevää naista poskelle.

Jaottelin aineiston edellä mainitulla tavalla, koska koin sen helpottavan omaa työtäni. Jaottelu auttoi minua paitsi saamaan paremman tuntuman aineistooni, myös hahmottamaan, kuinka usein ja minkälaisissa rooleissa sukupuoli nousee Demissä esille. Jaottelun avulla oli helpompaa löytää myös ne sukupuolen esiintymiset, joissa sukupuolen läsnäolo oli huomaamattomampaa tai merkitysvälitteisempää kuin niissä kohdissa, joissa sukupuoli oli näkyvästi läsnä.

Jaottelun jälkeen jatkoin aineiston keskittyntä lukua. Luin aineistoa lävitse useaan kertaan ja ryhdyin kirjoittamaan ylös sukupuoleen liittyviä teemoja, jotka näyttivät lukemisen perusteella toistuvan teksteissä. Eri teemoja kertyi paperille reilusti toistakymmentä. Jatkaen edelleen aineiston kanssa seurustelua aloin tarkastella, mitkä tekijät yhdistivät ja erottivat löytämiäni teemoja sekä vähitellen yhdistellä toisiinsa liittyviä teemoja samojen ylempien otsikoiden alle. Näin aineistosta hahmottui lopulta neljä diskurssia, jotka nimesin normaaliusdiskurssiksi, ryhmädiskurssiksi, seksuaalisuusdiskurssiksi ja ulkonäködiskurssiksi. Tämän jälkeen päädyin vielä yhdistämään ulkonäködiskurssin ja seksuaalisuusdiskurssin yhden otsikon alle, jolloin syntyi ruumiillisuusdiskurssi. Katsoin, että edellä mainitut kaksi diskurssia olivat niin lähellä toisiaan ja niitä yhdisti niin moni tekijä, ettei ollut perusteltua pitää niitä erillisinä diskursseina vaan ne luontevammin yhdistyivät yhdeksi diskurssiksi.

7 SUKUPUOLEN KOLME DISKURSSIA

Löysin aineistostani kolme sukupuolen diskurssia. Tässä luvussa esittelen jokaisen löytämäni diskurssin ja esimerkkejä apuna käyttäen analysoin kunkin diskurssin tapaa rakentaa sukupuolta sekä tarkastelen, minkälaisen kuvan diskurssi antaa sukupuolesta. Ensimmäisenä tarkasteluvuorossa on ulkonäköä ja seksuaalisuutta korostava ruumiillisuusdiskurssi.

7.1 Ruumiillisuusdiskurssi

Ruumiillisuusdiskurssissa sukupuolta rakennetaan diskurssin nimen mukaisesti ruumista, sen ulkomuotoa ja ulkomuodon muokkaamista korostavasta näkökulmasta. Ruumiillisuusdiskurssi jakautuu kahteen osaan, joissa ruumiillisuus ja sukupuolen yhteys ruumiiseen tulevat esiin hieman eri näkökulmista. Sukupuoli pelkistyy puheeksi joko puhtaasti ruumiin pinnasta eli ulkonäöstä tai seksuaalisoidusta ruumiista. Kutsun näitä kahta puhetapaa ulkonäköpuheeksi ja seksuaalisuuspuheeksi.

7.1.1 Puhdasta kauneutta – ulkonäkö sukupuolen rakentajana

Ulkonäköpuheessa sukupuoli muodostuu ulkoisen olemuksen ja fyysisen ruumiin kautta. Ulkonäköpuhetta esiintyy erityisesti muotia, meikkausta ja kauneudenhoitoa käsittelevissä jutuissa, kuvissa ja mainoksissa. Ulkonäköä korostavassa näkökulmassa sukupuoli on yhtä kuin pinta, ja pinnassa oleellista on sen näkyvyys muille. Ulkoinen olemus määrittää sitä, mitä olet.

Ulkonäön perusteella on helppo luokitella. Esimerkin ulkonäön perusteella tapahtuvasta luokittelusta tarjoaa juttu, jossa annetaan pukeutumisvinkkejä ja luodaan neljä eri pukeutumistyyliä matkimalla neljän eri julkisuudenhenkilön vaateetusta. Lukija voi valita, haluaako hän olla ”*boho-tyylin kuningatar*”, ”*leikkisän naisellinen*”, ”*rennosti klassinen*” vai kenties ”*tyylikäs poikatyttö*”.

Jutussa tullaan määritelleeksi paitsi neljä erilaista pukeutumistyyliä, samalla myös neljä erilaista naiseutta. Juttu antaa ymmärtää, että vaatteensa valitsemalla lukija voi valita myös sen, minkälainen nainen hän on. Näennäisesti juttu puhuu erilaisuuden ja monipuolisen naiskuvan puolesta. Naiseus ei ole vain pitsiä ja helmoja, vaan naiseuksia on monenlaisia ja jokainen saa valita niistä itselleen parhaiten sopivan. Tarkemmin katsottuna juttu kuitenkin esittää naiseuden luokiteltavana ja lokeroitavana ominaisuutena. Lehden tarjoamista tyylivaihtoehtoista valitseminen on lisäksi turvallista, sillä ne ovat kaikki ”hyväksytyjä” naiseuden muotoja. Sukupuoli näyttää rakentuvan ulkoisen olemuksen varaan.

Ulkonäköpuheessa rakennetaan sukupuolta korostamalla ruumiin pintaa eli ulkonäköä, johon sisältyvät kauneus ja muu ulkoinen olemus. Sukupuolta hahmotetaan korostamalla ulkonäön ja sukupuolen yhteyttä, ulkonäön sukupuolisuutta.

Hayden Panettieren look on *raikkaan tyttömäinen ja sopivan rosoinen*.²

Yllä oleva lainaus on jälkirivi jutussa, jonka otsikko kuuluu *Kopioi tyyli*. Lauseessa *tyttömäisyys* esitetään lehden oletetun lukijan, eli nuoren naisen, kannalta myönteisenä asiana. Lause myös määrittelee, minkälaista *tyttöys* parhaimmillaan on. Se on raikasta (tunkkaisen, ummehtuneen ja kenties vanhentuneen vastakohtana) mutta ei kuitenkaan liian siloteltua, vaan sopivassa määrin *rosoista*. Rosoisen voi nähdä synonyyminä kiinnostavalle tai haastavalle, ei liian

² Kaikki tekstinäytteissä olevat *kursivoinnit* ovat tutkijan tekemiä. Niiden tarkoituksena on korostaa analyysin kannalta keskeisiä kohtia lainauksissa.

helpolle. Sana *tyttömäinen* viittaa naiseen, minkä voi ajatella tuottavan kuvaa, jossa sukupuoli näyttäytyy joko tyttöytensä tai poikuutensa eli naiseutensa tai mieheyttä. Tyttömäinen raikkaus on jotain, joka sopii ja on tavoiteltavaa naiselle, mutta samalla se määrittyy mieheydessä poissaolevaksi.

Ulkoisen olemus voi olla ratkaiseva myös romanttisessa elämässä menestymisen kannalta. Ulkonäköpuhe perustuu ajatukseen ulkonäön ja oman sukupuolensa edustajana menestymisen yhteydestä. Seuraavat esimerkit ovat pojan sitaatteja poikien pukeutumistyyliä käsittelevästä jutusta.

En osaa sanoa, miksi t-paita, jossa lukee Wesc, olisi parempi kuin viiden euron halpapaista – minä vain tunnen oloni paremmaksi merkkivaatteissa.

Myönnän, että pukeudun tyttöjä varten. Tällaisissa vaatteissa saa kauniita tyttöjä helpommin kuin jos pukeutuisi huonosti.

Näissä lainauksissa ulkonäön ja sen kohentamisen tarkoituksena voisi tulkita olevan kiinnostuksen herättäminen muissa, tai paremminkin, kiinnostuksen herättäminen tytöissä eli vastakkaisessa sukupuolella. Mitä moitteettomampi ulkonäkö, sitä paremmin menestyy romanttisessa elämässä ja sitä ”parempien” yksilöiden kiinnostuksen voi herättää. Se, kuinka kiinnostava on vastakkaisen sukupuolen mielestä, on taas kiinteästi yhteydessä siihen, kuinka ”hyvä” oman sukupuolensa edustaja on.

Ulkonäkö, kauneus ja sukupuoli kietoutuvat yhteen myös monessa mainoksessa. Lehden alkupäässä on lähes peräkkäin kolmen erimerkkisen kasvojenpuhdistusaineen mainokset, jotka kaikki tuottavat kuvaa puhtauden, kauneuden ja sukupuolen yhteydestä toisiinsa. Heti lehden kakkosivulla on Garnierin puhdistusaineen mainos, jossa on kuva vaaleasta, lyhythiuksista naisesta hymyilemässä kameranalle. Sivun vasemmassa laidassa näkyy sivuprofiili toisesta henkilöstä, joka suutelee naista poskelle. Suutelijan leuan ja kaulan alueella näkyvä parransänki paljastaa suutelijan mieheksi. Kuvan ylälaidassa on teksti ”3 käyttötapaa, 1 tuote – kolmin verroin puhtaampi iho.”

Mainoksen viesti on selkeä. Naisella on puhdas iho, mikä miellyttää miestä ja saa hänet suutelemaan naisen sileää poskea, ja nainen puolestaan on niin tyytyväinen, että hymyilee. Naisen kauneuden salaisuus on puhdas ja sileä iho, minkä ansiosta hänellä on vierellään myös suuteleva mies. Suutelijan parransängen myötä mainos tulee samalla uusintaneeksi ajatusta heteroseksuaalisesta suhteesta sekä miehen ja naisen toisiinsa tuntemaan vetovoiman itsestänselvyydestä.

Muutama sivu myöhemmin eteen tulee Nivean nuorille suunnatun ihonhoitosarjan kasvojenpuhdistusaineen mainos. Kuvassa poseeraa kaksi tyttöä puolilähikuvassa niin, että tyttöjen päät koskettavat toisiaan, toisen tytön käsi koskettaa toisen olkapäätä ja molemmat tytöt hymyilevät. Tyttöillä on molemmilla pitkät hiukset, virheettömän sileä iho, ja heille on laitettu samanlainen meikki, vaaleaa helmiäisenhoitoista luomiväriä sekä heleän kirkasta huulikiiltoa. Tyttöjen kasvojen alla on teksti ”*Syvää ystävyyttä. Puhdasta kauneutta.*” sekä mainostettavan tuotteen kuva. Sivun ylä laidassa on Nivean logo sekä mainoslause ”*Kauneus on nyt*”.

Mainos rakentaa tyttöyttä monellakin tasolla. Kuvan henkilöt ovat selkeästi tyttöjä. Lause syvästä ystävydestä luo kuvaa tyttöjen välisestä ystävydestä ja siitä, kuinka ystävyys on tärkeä osa tyttöyttä. Kahden lauseen teksti sekä toisen tyttöistä pään viereen asemoitu kuva mainostettavasta tuotteesta rinnastaa tyttöjä välisen ystävyuden tytön tunteisiin pesuainetta kohtaan. Lauseet ”*syvää ystävyyttä*” ja ”*puhdasta kauneutta*” voisivat viitata niin tyttöjen keskinäiseen suhteeseen kuin tyttöjen ja heidän käyttämänsä puhdistusaineen väleihin. Mainos uusintaa ajatusta ystävydestä kahden *tytön* välisenä asiana. Kuvassa ei ole tyttöä ja poikaa tai kahta henkilöä, joiden sukupuolta olisi vaikea päätellä kuvasta, vaan ystävyys näyttäytyy nimenomaan kahden nuoren naisen välille rakentuvana tilana.

7.1.2 Seksuaalinen ruumis sukupuolen rakentajana

Seksuaalisuuspuhe on ruumiillisuusdiskurssin toinen tapa puhua sukupuolesta. Seksuaalisuuspuheessa sukupuolta rakennetaan seksuaalisuuden ja seksuaalisoidun ruumiin kautta kuvaamalla esimerkiksi naisen vartalo niin kuvissa kuin teksteissäkin seksuaalisesti ladattuna. Perinteiset seksuaalisiksi mielletyt naisen vartalon osat, kuten huulet ja sääret, uusintavat kuvaa seksuaalisesta ruumiista tässäkin puhettavassa. Seksuaalisuuspuheessa esillä on lähinnä naisen ruumis. Naiseus näyttää rakentuvat vartalon, erityisesti naisellisten muotojen, sekä naisen seksuaalisuuden varaan.

Seksuaalisuuspuhetta esiintyy tutkimuksen aineistossa pääasiassa mainoksissa. Lehden alkuosasta, meikkivinkkien seasta, löytyy puolen sivun kokoinen huulikiiltomainos, jossa poseeraa nuori nainen puolilähikuvassa. Kuvan nainen on vaaleahiuksinen, ja hiukset ovat kiinni. Kasvoja kehystävät otsatukka ja muutama kiinnityksestä karannut suortuva. Mallin silmät on vahvasti meikattu ja hän katsoo suoraan kameraan. Huomio kuvassa kiinnittyy kuitenkin naisen huuliin. Huulet ovat kiiltävät, täyteläisen paksut ja kirkkaan pinkit, ja suu on hieman raollaan. Mainoksen tausta on vaaleanpunainen ja siinä on vaaleanpunaisia huulten kuvia. Naisen kuvan vieressä on teksti ”*plastic fantastic*”.

Mainos rakentaa naiseutta melko räikeästikin seksiobjektiteeman kautta. Naisen nukkemainen olemus ja erityisesti hänen puoliavoimena odottava punattu suunsa tuovat mieleen muoviset Barbie-nuket sekä pumpattavan Barbaran, tuon naisenhahmoisen puhallettavan seksilelun. Keinotekoisuuden ja muovisuuden vaikutelmaa korostaa entisestään naisen kuvan vierellä oleva teksti. Sanat *plastic fantastic* on kuin suora viittaus 1990-luvulla teini-ikäisten suosiossa olleen Aquayhtyeen kappaleeseen *Barbie Girl*. Kappaleessa lauletaan muun muassa ”*I'm a barbie girl, in the barbie world, life in plastic, it's fantastic*” sekä ”*I'm a blond bimbo girl, in the fantasy world, dress me up, make it tight, I'm your dolly*”. Viitteet nukkemaailmaan sekä ilmalla täytettävään ja tahdottomaan seksileluun ovat selkeät. Mainos rakentaa kuvaa seksuaalisesta, ruumiillisesta naiseudesta – nainen on yhtä kuin hänen seksualisoitu ruumiinsa.

Naisen ruumis, tai lähinnä jalat, toimivat sukupuolen rakentamisen käytäntönä myös toisessa mainoksessa. Tamponen ja sivun kokoisella mainoksella, jossa poseeraa naispuolinen henkilö, hameen ja kenkien tyylistä päätellen nuori. Kuva on otettu takaapäin ja rajattu niin, että siinä näkyy naisen vartalo ainoastaan vyötäröstä alaspäin. Mallilla on päällään lyhyt, vekkiseläinen farkkuminihame, vaaleanpuna-valkoiset tennarit, violetit nilkkasukat ja paljaat sääret sekä reidet. Naisen kädet ovat hänen lanteillaan. Huomion kuvassa herättävät naisen jalat. Hänen molempia jalkojaan pitkin kulkee nollasta yhdeksäänkymmeneen yltävä mitta-asteikko, joka alkaa nilkoista ja etenee pohjetta ja takareisiä pitkin ylös hameen alareunaan asti. Hameenhelman kohdalla naisen kuvan vieressä on nuoli kohti hameen helmaa ja mittatikun ylintä lukemaa sekä kysymys: ”Millä tasolla on itsevarmuutesi?”

Mainos on mielestäni naista esineellistävä. Se osoittaa ajattelua, jonka mukaan naisen pukeutuminen kertoisi jotain naisesta henkilönä sekä hänen itsevarmuutensa tasosta. Mainos viestittää, että hameen pituus ja naisen luottamus omaan itseensä ovat suoraan verrannollisia toisiinsa. Mitä rohkeampi nainen, sitä lyhyempi hame. Tätä tulkintaa voi jatkaa niin, että mainos antaa ymmärtää minihameen (ja hameen ylipäättäen) olevan jotain, johon jokainen nainen haluaa pukeutua ja joka on siis osa naiseutta. Housuihin pukeutuva nainen ei mahdu tähän ajatusmalliin jo lähtökohtaisesti ollenkaan. Hame ja se, kuinka paljon vartaloon nainen paljastaa hameen alta, rakentavat tätä naiseutta helman pituuden toimiessa naiseuden mittarina. Jokaisen naisen ”esikuva”, naiseuden täydellistymä, on mahdollisimman lyhyeen hameeseen pukeutuva itsevarma nainen, joka osoittaa vahvuutensa ja itseluottamuksensa hameensa pituudella – tai paremminkin sen lyhyydellä.

7.2 Ryhmädiskurssi

Ryhmädiskurssissa rakennetaan sukupuolta ryhmäpuheen ja voimakkaiden yleistysten kautta. Sukupuoli hahmottuu tiettyä ihmisryhmää yhdistävänä tekijänä. Sukupuolen perusteella ihmiset jakautuvat ryhmiin, tässä tapauksessa kahteen joukkoon, miehiin ja naisiin. Saman ryhmän jäseniä yhdistää samankaltaiset piirteet sekä ominaisuudet ja heille asetetaan yhtenevät odotukset. Diskurssissa nojataan vahvasti stereotyyppihin ja yleistävään ajatteluun.

Diskurssissa näkyy selvästi ajatus kahdesta erillisestä sekä toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta, miehestä ja naisesta. Jokainen yksilö kuuluu jompaankumpaan ryhmään ja tämä ryhmä, eli sukupuoli, toimii käyttökelpoisena selityksenä yksilön piirteille ja toiminnalle. Sukupuolen sisällä vallitsee yhtenäisyys. Sukupuoli siis sekä yhdistää että erottaa. Se yhdistää saman sukupuolen edustajia ja erottaa kahta vastakkaista ryhmää, miehiä ja naisia, toisistaan.

Samaan ryhmään eli samaan sukupuoleen kuuluvien yksilöiden oletetaan jakavan samat ominaisuudet, piirteet tai esimerkiksi kiinnostuksen kohteet sukupuolestaan johtuen.

Naiset tykkäävät ruusuista ja ruseteista

Tommyllä on huono maine, mutta hän on mahtavaa seuraa, koska hän ei välitä tippaakaan muiden ihmisten mielipiteistä. Kristannan kanssa pussailin, mutta en voisi olla pidemmässä suhteessa naisen kanssa. *Naiset puhuvat ja analysoivat ihan liikaa.*

Ensimmäisessä esimerkkilauseessa todetaan naisten pitävän ruusuista ja ruseteista. Lauseessa päädytään esittämään stereotyyppinen oletus naisista tosiasiana, jonka kaiken lisäksi annetaan ymmärtää koskevat kaikkia naisia. *Naiset* kuvataan yhtenäisenä ryhmänä, jonka kaikkien jäsenten oletetaan pitävän ruusuja ja rusetteja houkuttelevina. Ruusuista ja ruseteista pitäminen määrittyy

samalla nimenomaan naiseuteen kuuluvaksi. Lainauksessa puhutaan ainoastaan naisista – miehet ovat lauseessa poissaolevia. Tämän poissaolon voi ajatella rajaavan puheena olevat kukkaset ja romanttiset rusetit naisellisiksi, naisia miellyttäväksi sekä naisille sopivaksi. Mieheyteen ne eivät siis kuulu.

Sama ilmiö esiintyy toisessa esimerkissä, joka on poimittu laulaja Pinkin haastattelusta. Lainauksen viimeisessä, kursivoidussa lauseessa tehdään jälleen yleistys. Stereotyyppinen ajatus kalkattamisesta kuvataan naisille tyyppillisenä, jopa naiseuteen kuuluvana piirteenä. ”Naiset” näyttäytyy jälleen yhtenäisenä ryhmänä, jolle on tyyppillistä liiallinen, ärsyttävä puhuminen ja asioiden analysoiminen.

Hyvän esimerkin ryhmädiskurssin käytännöistä tarjoaa kysy kundilta -palsta. Kundipalstan ideana on se, että palstaa pitää DEmies Nicolas, jolle lukijat voivat lähettää mieltään askarruttavia miessukupuolta koskevia kysymyksiä ja joihin ”kundiasiantuntija” Nicolas sitten vastaa. Palsta tuottaa ajatusta sukupuolesta yhtenäisenä ryhmänä jo perusideassaan. Kundit eli pojat ja miehet ovat ryhmä vähintään jossain määrin yhtenäisesti ajattelevia ja toimivia yksilöitä, joiden toimintaa ulkopuolisen, mutta samaan ryhmään kuuluvan henkilön, on mahdollista selittää. Ryhmäpuhe on havaittavissa niin palstan kysymyksissä

Viekö kitaransoitto tai muu harrastus kundin huomion pois tytöistä?
Tuntuu siltä, että poikien päähän mahtuu vain harrastuksia.

Miksi kaikki pojat, jotka tunnen, ihastuvat aina vain todella äänekkääseen kaveriini? Olen vähän hiljaisempi ja jään aina ulkopuoliseksi, jos en esitä jotain muuta kuin olen.

kuin niihin liittyvissä vastauksissakin:

Toki pojan päähän mahtuu muutakin kuin harrastuksia ---
Harrastukset ja kaverit ovat jätkille tosi tärkeitä, ja siihen on hyvä suhtautua ymmärtäväisesti. Toisaalta on ihan sallittua vaatia kullalta aikaa ja huomiota, jos sitä ei kaikkien rientojen lomassa muutoin heru. Jos taas poika haluaa keskittyä vain kitaraansa, seurustelu ei oikein onnistu.

Ovatko tuntemasi pojat kovin äänekkäitä? Railakkaasti käyttäytyvät pojat ovat usein kiinnostuneita vähän samantapaisista tytöistä. --- Hiljainen tyyppi saattaa joskus antaa itsestään tahattomasti vähän vaikeasti lähestyttävän vaikutelman. Kokeile vaihtaa rennosti mielipiteitä poikien kanssa, samalla tavalla kuin teet kaverisikin kanssa. Älä yritä väkisin muuttaa itseäsi äänekkääksi mutta osoita, että nautit pojan seurasta. Moni poika arvostaa tyyneesti käyttäytyviä tyttöjä, arvosta siis luonnettasi.

Ryhmäpuhediskurssille on tyyppillistä sukupuolen representoiminen paitsi ryhmänä, myös selityksenä ja perusteluna asioille. Kutsun tätä puhetapaa ”pojat ovat poikia” -puheeksi. Tämä selittävä puhetapa on hyvin havaittavissa Nicolasin vastauksissa tytöille. Poikien toiminta – harrastuksiin keskittyminen ja mahdollinen tyttöjen olemassaolon unohtaminen – kuitataan virtuaalisella olankohautuksella todeten, että pojat ovat poikia.

Sukupuolta käytetään selityksenä, jolloin poikien toiminta näyttäytyy sukupuoleen kuuluvana ja mahdollisesti muuttumattomana. Samalla tullaan asemoineeksi muut kuin kyseiseen sukupuoleen kuuluvat alisteisiksi tapahtuvalle. Kundiasiantuntija selittää, että tällaisia ne pojat ovat ja kehottaa tyttöjä olemaan ymmärtäväisiä, rohkeampia ja harjoittelemaan rennompaa olemusta ihastuksen edessä. Poikien käytös saadaan näyttämään pojille tyyppilliseltä ja todennäköisesti muuttumattomalta toiminnalta, johon tyttöjen tulee vain sopeutua. Oman käytöksen tai olemuksen muokkaamista ehdotetaan tytöille, ei pojille.

Ryhmäpuhediskurssi tarjoaa tilaisuuden välttää muutoshakuisuutta ja uudistumisen vaatimusta. Diskurssi antaa ymmärtää, että pojat ovat tällaisia ja tytön tulee vain kestää se. Tytölle ei avaudu mahdollisuutta tai oikeutta vaatia muutosta. Näin ryhmädiskurssi tulee uusintaneeksi sukupuolten kahtiajakoa miehiin ja naisiin sekä vahvistaneeksi patriarkaalisen sukupuoliajattelun mukaista naisen roolia miehen toiminnalle alisteisena sekä tilanteeseen sopeutujana.

Sama selittävä pojat ovat poikia -puhetapa näkyy myös toisessa esimerkissä, joka voidaan aihepiiriltään nähdä ehkä poikien harrastusten pariin unohtumista vakavampana. Seuraava lainaus on jutusta, jossa toimittajan ja asiantuntijoiden

muodostama raati vastaa lukijoiden arkaluonteisiin rakkaus- ja seksiaiheisiin kysymyksiin:

Eka kertani ei tuntunut juuri mitään. Olen ollut poikaystäväni kanssa pari kertaa sängyssä sen jälkeenkin, mutta en ole saanut orgasmia. Missä vika?

--- On paljon naisia, jotka eivät koskaan saa yhdynnässä orgasmia eli seksuaalista laukeamista. Orgasmi on yksi tapa kokea nautintoa, mutta iloa voi saada pelkästään läheisyydestä ja kosketuksesta. --- Jos poikaystäväsi ihmettelee asiaa, kerro hänelle, etteivät kaikki naiset saa yhdynnässä orgasmeja. Millainen orgasmi sitten on? Ehkä oletkin saanut sellaisen, muttet vain tiedä sitä, koska mielikuva ei vastaa todellisuutta.

Kysyjä murehtii, koska ei ole saanut seksistä sitä tyydytystä, mitä haluaisi tai mitä olettaa seksiin kuuluvan. Hän epäilee, että jossain on vika, ja haluaa kuulla asiantuntijan neuvon asiaan. Ilman parin seksielämän ja yhdessäolon pohtimista sen tarkemmin vastauksessa siirretään vastuu tilanteesta suoraan naisen harteille. Kysyjän orgasminpuuttumista selitetään vetoamalla kaikkiin niihin muihin naisiin, jotka ovat samassa tilanteessa. Vastauksesta heijastuu rauhoittava sävy, jonka tarkoituksena on ilmaista, että älä huoli, olet ihan normaali. On paljon muitakin naisia, jotka ovat samassa tilanteessa kuin sinä. Samalla tullaan kuitenkin todenneeksi, että orgasmi on jotain, jota kaikki eivät voi saavuttaa. Tilanne lukitaan ja kädet levitetään avuttomuuden merkiksi.

Teini-ikäisille lukijoille tarkoitettussa lehdessä tarjotaan nuorille ajatusmallia, jossa annetaan ymmärtää, että naisen laukeaminen seksuaalisessa kanssakäynnissä ei ole itsestään selvää eikä välttämättä tarpeellistakaan. Miehen laukeamista ei kyseenalaisteta.

Ratkaisuksi tytön tilanteeseen ehdotetaan orgasmihaaveista luopumista sekä läheisyydestä ja kosketuksesta nauttimiseen keskittymistä. Tyttö asetetaan selitysvetvölliseksi ja häntä kannustetaan selittämään poikaystävänsä, miksi hän ei reagoi niin kuin naisen yleisen käsityksen mukaan kuuluisi reagoida. Vastauksessa ei sanallakaan anneta ymmärtää, että syy ongelmaan voisi olla myös jossain muualla kuin työssä itsessään tai että asiaan voisi etsiä parannusta

yhdessä kumppanin kanssa. Lopussa kysyjän tietämys omasta ruumistaan ja sen reaktioista sekä hänen kykynsä aistia oman elimistönsä tuntemuksia kyseenalaistetaan heittämällä ilmoille mahdollisuus, että kenties tyttö onkin joskus saanut orgasmin mutta ei ole vain tunnistanut sitä.

Koko asiantuntijan vastaus heijastelee hyvin perinteistä arvomaailmaa, jossa mies nähdään anista ylempänä, ja vastauksessa kaiku konservatiivinen tulkinta sukupuolirooleista. Kuten edellä totean, missään kohtaa tekstiä ei tuoda esiin sitä mahdollisuutta, että myös pojat ja miehet kärsisivät samankaltaisista pulmista. Miehen seksuaalinen laukeaminen näyttäytyy itsestään selvänä ja seksiin kuuluvana tosiasiana, naisen ei. Näin tullaan asettaneeksi mies ja nainen eriarvoiseen asemaan. Naisen tulee hyväksyä se, ettei hän mahdollisesti koskaan tule pääsemään samaan kuin mies ja häntä kehoitetaan tyytymään nykyiseen tilanteeseen. Naisella ei ole oikeutta vaatia parempaa eikä hän ole tasaveroinen miehen kanssa.

Ryhmädiskurssi uusintaa akateemisessa feministisessä tutkimuksessa kritisoitua ajattelua, jossa sukupuolen oletetaan olevan yksilöitä yhdistävä tekijä ja siitä uskotaan automaattisesti seuraavan tietynlaisia ajatusmalleja, mieltymyksiä, toimintatapoja tai ominaisuuksia. Teoreettisessa keskustelussa on kyseenalaistettu ryhmäoletus osoittamalla, että sukupuolen sisäiset erot voivat itse asiassa olla paljon yhdistäviä tekijöitä merkittävämpiä. Näin ajatellen sukupuolen esittäminen ryhmäpuheen kautta tuottaisi sukupuolesta vääristyneen kuvan.

7.3 Normaaliusdiskurssi

Normaaliusdiskurssi on puhetapa, joka rakentaa sukupuolta määrittelemällä sille rajoja. Diskurssissa käydään keskustelua siitä, mikä on normaalia ja mikä taas epänormaalia, mikä on sopivaa ja mikä epäsopivaa. Rajoja haetaan niin fyysisiä

piirteitä, ulkonäköä, käytöstä kuin sukupuolten välisiä suhteita koskien. Rajoja hakemalla ja niitä määrittelemällä rakennetaan kuvaa siitä, minkälainen on normaali sukupuoli, hyvä sukupuolen edustaja sekä siitä, mikä kuuluu tai ei kuulu tietyn sukupuolen piiriin.

Normaaliusdiskurssi esiintyy vahvana lehden useilla kysymys-vastaus-paljoilla. Normaalius nousee esiin nuorten kysymyksissä, kun he pohtivat, ovatko heidän ulkonäkönsä ja tunteensa normaaleja vai pitäisikö heidän huolestua.

Normaaliusdiskurssi esiintyy myös asiantuntijoiden vastauksissa, joissa normaaliutta käytetään lohduttavana asiana, selityksenä tai moraalisen ohjeistamisen perusteluna. Sukupuoli näyttäytyy tässä diskurssissa tiettyjen rajojen noudattamisena, kirjoittamattomien sääntöjen kokoelmana, normaalin ja epänormaalin rajankäyntinä, sovitteluna sekä neuvottelutuloksena.

Normaaliusdiskurssi tiivistyy lehden sivuilla kaikuvaan kysymykseen: Olenko normaali? Teini-iässä nuoren maailma muuttuu vauhdilla ja moni nuori kaipaa ymmärrettävästi vahvistusta itsetunnolle myllerryksen keskellä.

Normaaliuspuheella voi olla tässä myllerryksessä paljon valtaa. On parempi olla normaali kuin epänormaali. Lausahdus ”se on ihan normaalia” voi lohduttaa, rauhoitella tai selittää, sillä harva haluaa tietoisesti olla *epänormaali*.

Normaaliuspuhe on siis vallankäyttöä.

Normaaliudesta haaveillaan muun muassa seuraavassa Kysy terveydestä - palstalla julkaistussa kysymyksessä ja siihen liittyvässä gynekologin vastauksessa.

Kysymys:

Toinen rintani on paljon isompi kuin toinen. Älä sano, että se on ihan normaalia, koska kokoero on todella suuri: toinen rintani on kuppikoko A ja toinen C. --- En halua käyttää loppuelämäni täytettä toisessa rintaliivin kupissa. Mitä voin tehdä?

Vastaus:

Lähes kaikkien naisten rinnat ovat erikokoiset, ja tiettyyn rajaan asti eripaisuus on normaalia. Yhden kuppikoon eroa voidaan pitää vielä normaalina, joskin epäsymmetria saattaa tuntua kantajastaan

hankalalta. On selvää, että kahden kuppikoon ero on jo häiritsevä ja taustalla on toisen rinnan poikkeava kehitys.

Nimimerkki Problem kärsii erikokoisista rinnoistaan ja kaipaa asiaan apua. Hän aavistaa jo etukäteen lääkärin ensimmäisen kommentin ja tyrmää sen sanomalla ”älä sano, että se on ihan normaalia”. Mielenkiintoista tässä esimerkissä on lääkärin vastaus. Kysyjän kiellosta huolimatta lääkäri haluaa aluksi mainita, että lähes kaikilla naisilla on erikokoiset rinnat ja että se on ihan normaalia. Rinnat kuuluvat naiseuteen ja ne saavat olla myös hieman erikokoiset. Nainen on siis nainen, vaikka hänellä olisi eriparitissit.

Normaaliudella on kuitenkin rajansa, ja tässä tapauksessa lääkäri määrittelee rajat suoraan vastauksessaan. ”Yhden kuppikoon eroa voidaan pitää vielä normaalina, joskin epäsymmetria saattaa tuntua kantajastaan hankalalta.” Naisen, jolla on kuppikoon verran erikokoiset rinnat, ei toisin sanoen tarvitse murehtia, sillä hän täyttää normaalin naisen määritelmän. Katkelmaa lukiessa voi pohtia, kuka tai mikä päättää sen, mikä on normaalia. Ainakin määritelmä tulee jostain ulkopuolelta eikä nainen pääte siitä itse. Tämän osittaa lääkärin toteamus, että ero on normaali, vaikka ”epäsymmetria saattaa tuntua kantajastaan hankalalta”. Naiselle itselleen tilanne voi siis olla epämukava tai pulmallinen, mutta hänet luokitellaan silti normaaliksi. Se, millä perusteella jaottelu normaalin ja epänormaalin välillä on tehty, jää lukijan mietittäväksi.

Toisessa Kysy suhteista -palstalla julkaistussa kirjoituksessa normaaliutta käytetään lohduttavana tekijänä.

Kysymys:

Koska minulla on jo naisellisia muotoja, en halua käydä isäni kanssa saunassa. Olen yrittänyt sanoa äidilleni, että en halua tulla perheen yhteissaunaan, mutta hän vain naurahtaa ja sanoo: ”Älä pelleile, samaa perhettähan tässä ollaan.”

Vastaus:

Tuntuu, että äitisi ei huomaa sinun kasvaneen nuoreksi naiseksi, jonka kuuluisi saada päättää yhä useammista omaan elämään

liittyvistä asioista. Myös saunomisjärjestelyistä näkyy, että äitisi pitää sinua edelleen lapsena, joka ei vielä tarvitse yksityisyyttä. On normaalia, että naisellisten muotojen kehittyminen aiheuttaa arkuutta näyttäytyä alastomana saunassa.

Tässä esimerkissä normaalista puhumisen tarkoituksena on lohduttaa kysyjää. Nuorta askarruttaa hänen vanhempiensa suhtautuminen hänen aikuistumiseensa ja asiantuntija vakuuttaa, että tytön tuntema arkuus vartalonsa suhteen on *normaalia*. Toisin sanoen tyttö reagoi niin kuin hänen ikäisensä kuuluukin eikä hänen käytöksessään ole mitään outoa eli *epänormaalia*. Psykologin vastauksessa toisiinsa yhdistyvät naiselliset muodot, normaali ja arkuus. Naiselliset muodot, eli fyysiset muutokset tytön vartalossa, ovat todiste sukupuolisuudesta, naiseksi tulemisesta. Näihin muutoksiin liittyvä arkuus on normaalia, sitä ei tarvitse hävetä.

Vastauksessa ei pohdita sitä, miksi nuori nainen kenties tuntee arkuutta näyttäytyä alasti sen jälkeen, kun hänelle on alkanut tulla naisellisia muotoja, tai kannusteta oman muuttuneen ja muuttuvan vartalonsa hyväksymiseen tai sen kanssa sinuiksi tulemiseen. Arkuus määritellään normaaliksi, mahdollisesti jopa naiseksi kasvamiseen kuuluvaksi. Naiseksi kasvaminen aiheuttaa tiettyjä tuntemuksia ja ne on vain kestettävä.

Lohdutuspuheen ja normaaliutta selityksenä käyttävän puheen lisäksi normaaliusdiskurssille on tyypillistä sukupuolen rakentaminen sopivuuden ja moraalisesti hyväksyttävän toiminnan rajojen määrittelynä. Sopivuuden rajoista neuvotellaan erityisesti seksuaalisuutta ja seksuaalista käyttäytymistä koskien. Seuraava esimerkki on poimittu Kysy systeriltä -palstalta, jossa palstan esittelytekstin mukaan taistellaan ”nuoren naisen oikeuksien puolesta”.

Kysymys:

Onko alapään ajelemattomuus normaalia? Monet tuttuni ajelevat alapäänsä ja olen kuullut joidenkin sanovan, että miehet eivät pidä karvaisista alapäistä. Itse vierastan ajatusta.

Vastaus:

Alapään karvojen alkuperäisenä tehtävänä on ollut ilmaista sukukypsyyttä, suojata sukuelimiä ja välittää hajuviestejä toisille ihmisyksilöille, joten karvaisuus jos mikä on luonnollista. --- Karvojen ajeleminen pois kokonaan on ujuttanut kulttuuriimme pornoteollisuuden kautta, ikävä kyllä. Jokaisella on mieltymyksensä. Ajelu ei ole mitenkään tarpeellista, mutta jos karvoitus leviää selvästi bikinirajan ulkopuolelle niin pieni siistiminen voi olla paikallaan.

Tässä vastauksessa on havaittavissa selkeä ristiriita. ”Sister Hood” Taina aloittaa vastauksensa kertomalla karvoituksen alkuperäisestä tarkoituksesta ja toteamalla, että karvoitus on hyvin luonnollista. Hän liittää karvojen ajelun pornoteollisuuteen, mikä yhdistää ajeluun keinotekoisuuden ja likaisuuden mielikuvia. Tässä vaiheessa vastausta voisi tulkita niin, että siinä perustellaan karvoituksen hyväksyttävyyttä sen luonnollisuudella ja kannustetaan nuorta toimimaan sen mukaan, mikä hänestä itsestä tuntuu mukavimmalta. Nuorelle annetaan mahdollisuus valita eikä häntä painosteta toimimaan itselleen vastenmieliseltä tuntuvalta tavalla ympäristön vaatimusten takia.

Viimeisessä lauseessaan Sister Hood kuitenkin kumoaa omat kommenttinsa toteamalla, että vaikka ajelu ei olekaan tarpeellista niin karvoitus on soveliasta vain tiettyyn rajaan asti. Karvoituksen luonnollisuudella ei ole enää merkitystä, sillä kulttuuri ja kulttuurissa vallitseva käsitys siitä, miltä naisen bikinirajan tulisi näyttää, ajavat luonnollisuuden edelle. Turhan luonnonlapsi ei tule olla vaan pientä siistimistä on suotavaa tehdä.

Sopivan ja epäsoptivan rajaa etsitään myös toisessa seksuaalialueisessa kysymyksessä.

Kysymys:

Kaverini puhuvat joskus anaaliseksi. Minusta ajatus siitä tuntuu vieraalta ja vastenmieliseltä. Olenko liian rajoittunut?

Vastaus:

Et ole. Anaaliseksi --- tuntuu olevan monien puheissa tämän päivän muotijuttu, mutta miksi kaikkeen pitäisi lähteä mukaan? Monesta aikuisesta naisestakin anaaliseksi tuntuu vastenmieliseltä. --- Poikakaveria voi myös pyytää kuvittelemaan itsensä tytön asemaan. Miltä anaalivydyntä ja peräaukon koskettelu hänestä tuntuisivat?

Olisiko poika valmis kokeilemaan anaaliyhdyntää ensin? Siinä pojalle miettimistä.

Tässä esimerkissä mielenkiintoista on erityisesti asetelma, joka asiantuntijan vastauksessa luodaan tytön ja pojan välille. Teksti asettaa miehet ja naiset vastakkain ja se uusintaa ajattelua kahdesta vastakkaisesta sukupuolesta.

Vastauksensa alussa asiantuntija tyrmää kysyjän epäilyn rajoittuneisuudesta ja rauhoittelee vakuuttamalla kysyjän olevan *normaali*. Anaaliseksi kokeminen vastenmielisenä on normaalia (ainakin naiselle). Vastaaja pönkittää tytön oikeutta päättää omasta vartalostaan ja kieltäytyä sellaisesta, joka tuntuu työstä epämiellyttävältä.

Pojat eivät pääse kommentissa yhtä helpolla. Vastaus antaa ymmärtää, että anaaliseksi olisi kysyjän poikaystävän idea, vaikka viestissä ei siihen viitatakaan millään tavalla, ainakaan suoraan. Kaiken kaikkiaan poikakaverin esiin tuominen paljastaa sukupuoleen ja sukupuolirooleihin liittyviä käsityksiä. Teksti antaa ymmärtää, että anaaliseksi olisi jotain, josta kaikki tai lähestulkoon kaikki miespuoliset pitävät ja jota he haluavat ja joka naisille taas on tyyppisesti vastenmielistä. Pojat näyttävät itsekkäinä ja alkukantaisina petoina, jotka pitävät tätä ällöttävää toimintaa miellyttävänä, jotka eivät pyytämättä osaa asettaa itseään tytön asemaan ja joiden hyökkäyksiä tyttöjen on opittava torjumaan. Vastaustekstin viimeisen lauseen tulkitsen terävään sävyyn todettuna pojille tarkoitettuna näpäytyksenä.

Normaaliusdiskurssissa kannustetaan, tuetaan ja käytetään normaaliutta selityksenä. Tämän lisäksi diskurssissa nousee esiin tapa määrittää rajaa moraalisesti sopivan ja epäsoivan välillä ja ”ohjata” nuoria takaisin hyväksyttävälle raiteille.

Seuraavan esimerkin nostan esille monestakin syystä. Arkaluonteisia rakkauteen ja seksiin liittyviä kysymyksiä käsittelevässä jutussa otetaan kantaa siihen, minkälainen seksuaalinen aktiivisuus on nuorelle sopivaa ja minkälainen ei.

Kysymys:

Tykkään olla sinkku ja olen ollut sängyssä useiden poikien kanssa. Pidän aina huolta turvaseksistä. Olen saanut huoran maineen. Miksi vastaavalla tavalla käyttäytyviä poikia ei tuomita?

Vastaus:

Samasta ilmiöstä on kysymys, kun jossakin toisessa kulttuurissa näytetään hääyötä seuraavana aamuna veristä lakanaa vieraille: morsiamen immenkalvo oli ehjä ja nyt puhjennut, ja näin kuului olla. Kukaan ei kuitenkaan kysy, oliko sulhasella seksikokemuksia ennen hääyötä. Samat pinttyneet, ikivanhat asenteet tuomitsevat sinut huoraksi, mutta pojat, jotka käyttäytyvät samoin, ovat muka vain ihailtavia ja kovia jätkiä. On tärkeää, että näistä asioista puhutaan, jotta asenteet muuttuisivat. Ja ei, sinä et ole huora. Tyttöjä nimitellään usein mielivaltaisesti. --- Joskus kannattaa pysähtyä pohtimaan omaa seksikäyttämistään. Seksin pitäisi edistää terveyttä, hyvää oloa ja onnellisuutta. Mitä tarvetta sinun yhden yön juttusi palvelevat?

Tässä kysymys-vastausparissa tulee hyvin esille se, miten sukupuolelle on olemassa tietyt, kirjoittamattomat säännöt, jotka määrittelevät sen, mikä on sukupuolelle sopivaa ja mikä ei. Yhtäältä tytön konkreettinen esimerkki leimautumisesta paljastaa, miten mies- ja naissukupuoli asetetaan erilaiseen asemaan ja niihin kohdistuvat erilaiset odotukset. Toisaalta asiantuntijaraadin laatima vastauksessa nojaututaan historian lehtien havinaan. 2000-luvun Suomessa tapahtuva tyttöjen haukkuminen huoraksi rinnastetaan ”jossain toisessa” kulttuurissa totuttuun perinteeseen näyttää verinen lakana hääyön jälkeen. Vastauksessa etäännytetään asioita ja siirretään vastuu jonkun ulkopuolisen, tuntemattoman tahon näkymättömille harteille toteamalla, että ”samat pinttyneet, ikivanhat asenteet” tuomitsevat myös monen eri kumppanin kanssa seksiä harrastaneen tytön elämäntavan.

Etäännyttävänä keinona toimii myös passiivin käyttö: ”Tyttöjä nimitellään usein mielivaltaisesti.” Lauseessa myönnetään, että nimittelyä tapahtuu ja tunnustetaan myös se, että nimittely ei ole oikeudenmukaista. Passiivista käyttämällä nimittelijöiden tai nimittelyä harrastavien ryhmien nimeämiseltä kuitenkin vältytään ja ilmiöstä tulee epämääräinen ja hankalasti tartuttava.

Aiemman naisten karvoitusta käsittelevän esimerkin tavoin myös tässä tekstissä piilee ristiriita. Ensin vastauksessa todetaan yksiselitteisesti, että ”ei, sinä et ole huora” ja selitetään haukkumista sillä, että tyttöjä nyt vain satutaan nimittelemään mielivaltaisesti. Heti seuraavassa lauseessa vastaaja kuitenkin kumoaa omat vakuuttelunsa. Vastauksen alkupäässä on ikään kuin annettu ymmärtää, että tytön leimautuminen on väärin ja että tytöillä on siinä missä pojillakin oikeus päättää elämästään ja seksikumppaneidensa määrästä. Vastauksen lopussa kysyjää kehoitetaan kuitenkin pysähtymään ja ”pohtimaan omaa seksikäyttäytymistään”. Tällä vihjaistaan jo siihen suuntaan, ettei tyttö ehkä toimikaan parhaalla mahdollisella tai suositeltavimmalla tavalla.

Vastauksessa valistetaan kertomalla seksin tarkoituksena olevan mielen ja ruumiin hyvinvoinnin edistäminen. Kysymys ”mitä tarvetta sinun yhden yön juttusi palvelevat” kyseenalaistaa tytön toiminnan hyväksyttävyyden, terveyden ja antaa ymmärtää, ettei tyttö ehkä sittenkään tiedä, mikä hänelle itselleen on parasta. Viimeinen lause kumoaa mielestäni kaiken kannustavan ja myönteisen, mitä vastauksen alkupuolelta on saattanut lukea.

Teksti päättyy palaamaan kannustavasta ja avoimesti erilaisiin seksuaalisiin käyttäytymistapoihin suhtautuvasta sävystä takaisin tuomitsevaan, totuttuihin rajoihin tukeutuvaan ajatteluun. Itse asiassa vastauksessa syyllistytään samaan kuin tytön nimittelijät. Hänen käytöstään ei suostuta ymmärtämään loppuun asti, hänen kykynsä arvioida sitä, mikä hänelle itselleen on parasta, kyseenalaistetaan ja hänen toimintansa sopivuutta epäillään. Teksti ohjaa harhapolulle eksynyttä tyttöä takaisin hyväksyttävyyden raiteille ja uusintaa konventionaalista käsitystä naiseudesta, sukupuolten eri asemista ja rooleista sekä kahdesta toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta.

8 PÄÄTELMÄT

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymys kuului: Miten sukupuolta rakennetaan tyttöjenlehti Demissä? Pyrin saamaan selville, mitkä ovat niitä voimia, jotka määrittelevät sukupuolta, minkälaisissa käytännöissä ja miten sukupuolta rakennetaan sekä minkälainen kuva sukupuolesta Demin sivuilta muodostuu. Näihin kysymyksiin etsin vastausta erottelemalla ja analysoimalla aineistosta sukupuolen diskursseja eli erilaisia tapoja puhua sukupuolesta.

Löysin aineistostani kolme sukupuolen diskurssia. Alun perin diskurssihahmotelmia oli neljä, mutta käydessäni aineistoa läpi yhä uudestaan ja lukutavan muuttuessa yhä syvällisemmäksi päädyin siihen tulokseen, että diskurssihahmotelmista kahta, seksuaalisuusdiskurssia ja ulkonäködiskurssia, yhdisti itse asiassa niin moni tekijä, että ne asettuivat paremmin yhden yhteisen otsikon alle kuin erillisiksi diskursseiksi. Koska sekä ulkonäkö- että seksuaalisuusdiskurssissa nousivat esiin vartalo ja ruumiin pinta ja sukupuolta rakennettiin suhteessa tähän pintaan, uusi diskurssi sai nimen ruumiillisuusdiskurssi. Jätin jaottelun ulkonäkö- ja seksuaalisuusnäkökulmaan kuitenkin näkyviin, sillä mielestäni se kuvaa hyvin ruumiillisuusdiskurssiin sisältyviä eri puhetapoja. Nimesin näkökulmat ulkonäköpuheeksi ja seksuaalisuuspuheeksi.

Ruumiillisuusdiskurssissa sukupuoli rakentui suhteessa ihmisvartaloon ja ruumiin pintaan. Ulkoinen olemus ja ulkonäön muokkaaminen näyttäytyivät sukupuolen kannalta keskeisinä. Ruumiillisuusdiskurssia esiintyi erityisesti kauneudenhoitoa, muotia ja meikkausta käsittelevissä jutuissa ja kuvissa sekä hygieniatuotteita markkinoivissa mainoksissa.

Diskurssi korosti ulkonäön sukupuolisuutta mutta myös sukupuolen ja sukupuolensa edustajana onnistumisen riippuvuutta ulkoisesta olemuksesta.

Seksuaalisuuspuheessa sukupuolta rakennettiin seksuaalisoidun ruumiin kautta, kuten kuvaamalla naisen paljasta vartaloa ja erotisoimalla naisen ruumiinosia. Ruumiillisuusdiskurssissa sukupuoli näytti rakentuvan ulkoisen olemuksen ja ruumiillisuuden varaan. Seksuaalisuuspuheessa tämä näkyi korostuneesti naiseuden tiivistyessä naisellisiin muotoihin ja naisen seksuaalisuuteen. Voisi sanoa, että ruumiillisuusdiskurssissa sukupuoli oli yhtä kuin vartalo ja nainen vielä tarkemmin yhtä kuin seksualisoitu naisvartalo.

Ryhmädiskurssissa fyysinen ruumis sai väistyä mielen tasolla muodostuvan sukupuolen tieltä. Ryhmädiskurssissa sukupuolta rakennettiin puhuttelemalla koko sukupuolta yhtenä ryhmänä, tekemällä yleistyksiä, joiden oletettiin pätevän koko joukkoon, ja heittelemällä ilmoille stereotypioita (kuten se, että naiset tykkäävät ruusuista ja ruseteista). Yksilön toimintaa katsottiin voitavan selittää yksilön sukupuolen perusteella, koska sukupuolesta oletettiin seuraavan automaattisesti tiettyjä asioita.

Ryhmädiskurssi tuotti voimakasta jaottelua kahteen toisilleen vastakkaiseen sukupuoleen. Se perustui käsitykseen kahdesta erilaisesta sukupuolesta, naisesta ja miehestä. Diskurssi uusintaa ajattelua biologisesta, muuttumattomasta sukupuolesta, johon kaikki muu pohjautuu. Fysiologisiin ja anatomisiin eroihin perustuva sukupuolijaottelu näyttäytyy luonnollisena, pysyvänä ja itsestään selvänä. Diskurssissa oletetaan monien käytöstopojen ja luonteenpiirteiden olevan automaattista seurausta sukupuolesta. Tämä mahdollistaa sukupuolen esittämisen yhtenäisenä ryhmänä, ja samalla sukupuoli näyttäytyy ihmisen persoonaa ratkaisevasti määrittävänä tekijänä.

Normaaliusdiskurssissa sukupuolen rakentamisen käytäntönä toimi neuvottelu rajoista. Diskurssissa määriteltiin, minkälainen toiminta tai ulkonäkö on sopivaa ja mikä taas näyttäytyy epäsojivana. Rajojen määrittely kytkeytyi merkillepantavan usein sukupuolisuuteen ja esimerkiksi seksuaalisuuteen. Seksuaalisen käyttäytymisen normistoa määriteltäessä rakennetaan väistämättä myös sukupuolta. Sukupuoli näyttäytyi normaaliusdiskurssissa sovittujen rajojen

noudattamisena, kirjoittamattomien sääntöjen kokoelmana, jatkuvana rajankäyntinä sopivan ja epäsopivan välillä sekä neuvottelutuloksena.

Ensituntumalta kuva sukupuolesta sääntöinä, rajoina ja tottumuksina tuntui rajoittavalta ja ahdistavalta. Sukupuolen ilmentämiselle ja sukupuolisena olentona elämiselle ei näyttänyt aukeavan lehdessä muita vaihtoehtoja kuin totuttujen rajojen mukaan eläminen ja yleisesti hyväksytyjen toimintatapojen noudattaminen.

Toisesta näkökulmasta katsottuna normaaliusdiskurssi on kuitenkin hyvin kiintoisa. Keskustelu sopivaisuuden rajoista sekä sukupuolen rakentuminen neuvottelutuloksena noudattelevat Judith Butlerin (2006) käsitystä performatiivisesta sukupuolesta, eli neuvoteltavissa olevasta, teoissa ja toistoissa rakentuvasta sukupuolesta. Butler katsoo mieheyden ja naiseuden rakentuvan jokapäiväisissä toistuvissa suorituksissa. Hänen mukaansa kulttuurissa on valmiina tietyt eleet, säännöt ja roolit, joilla sukupuolta suoritetaan. Tietyntilaisen ruumiin omaavalta henkilöltä oletetaan tiettyjen eleiden toistamista ja tämä toistaminen tekee sukupuolta. (Butler 2006, ks. myös luku 2 tässä tutkimuksessa.)

Performatiivisen sukupuolen ajatusten kaiku normaaliusdiskurssissa on lohduttavaa siksi, että kuten aiemmin tässä tutkimuksessa olen todennut (ks. luku 2, tämä tutkimus), Butlerin tarkoittama sukupuolen performatiivisuus sisältää mahdollisuuden muutokseen. Tämä mahdollisuus muodostuu toisenlaisista toistoista. Jos sukupuoli rakentuu kulttuurisesti, myös sukupuolen toisin toistaminen ja kategorioiden muuttaminen on mahdollista. Butler näkee performatiivisuudessa mahdollisuuden rikkoa kahtiajakoa miehiin ja naisiin ja tuoda esiin uudenlaisia tapoja ymmärtää sukupuoli.

Tämän tutkimuksen perusteella sukupuolta rakennetaan siis ulkonäön ja sen muokkaamisen, seksuaalisuuden, ryhmään identifioimisen sekä normaalin ja epänormaalin taistelun kautta. Sukupuoli näyttäytyy joko pinnallisena ja ruumiin ulkomuodon kautta muotoutuvana ilmiönä, tiettyä ihmisjoukkoa yhdistävänä

tekijänä, jonka avulla voi myös selittää ja perustella yksilön toimintaa tai rajoina, sopivan ja epäsopivan rajapintana, joka muotoutuu ja uusintuu jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Tutkimuksen tulosten joukossa ei ole hätkähdyttäviä yllätyksiä. Lehdestä löytämäni sukupuolen tulkinnat myötäilevät pitkälti aiemmissa tutkimuksissa saatuja tuloksia. Minna-Riitta Luukan (2003) tutkimuksessa Demin tuottama kuva tyttöydestä rakentui tunteista, biologisesta naiseksi kasvamisesta, ihmissuhteista ja kauneudesta. Tyttönä oleminen näyttäytyi tasapainotteluna normaalin ja epänormaalin, oikean ja väärän sekä rakkauden ja seksin välillä. Luukan raportoima tasapainottelu normaalin ja epänormaalin välillä esiintyi usein myös minun aineistossani. Normaaliuden rajojen määrittely sekä oman itsensä asemoiminen normaaliuden asteikolle tuntuvat olevan tärkeitä rakennuspaloja niin sukupuolta kuin tyttöyttäkin muovattaessa.

Normaaliuspuheen tavoin myös seksuaalisuus ja kauneus löytyvät molempien tutkimusten tulosten joukosta. Ulkonäön, pinnan ja seksuaalisen toiminnan osuus sukupuolesta tuntuu olevan suuri. Sukupuoli näyttäytyy vartalon muotoihin, pukeutumiseen, kauneuteen tai komeuteen sekä seksuaalisuuteen rajautuvana melko fyysisenä piirteenä. Samaan aikaan sukupuoli myös määrittää edellä mainittuja seikkoja. Sukupuoli näyttää määrittävän sitä, miten yksilön tulee pukeutua, minkälainen vartalo ja minkälaiset fyysiset piirteet kuuluvat tiettyyn sukupuoleen ja ketä kohtaan yksilö tulisi tuntea seksuaalista vetovoimaa.

Näyttää siltä, että Demin tapa rakentaa sukupuolta ei poikkea voimakkaasti siitä tavasta, jolla lehti tuottaa tyttöyttä. Tästä voisi päätellä, että lehden tuottama sukupuoli näyttäytyy usein tyttöyden kautta. Sukupuoli, jota lehdessä siis ensisijaisesti rakennetaan, on tyttöys. Lehdestä ei löytynyt sellaisia sukupuolen diskursseja, jotka olisivat haastaneet hegemonisen sukupuolikäsityksen. Lehden tuottama sukupuoli rakentui voimakkaasti perinteisen tyttö–poika ja mies–nainen vastakkainasettelun varaan ja se uusintaa käsitystä kahdesta toisilleen vastakkaisesta sukupuolesta.

Valitsin tutkimukseni menetelmälliseksi kehykseksi diskurssianalyysin, koska uskoin diskurssianalyysin tarjoavan hedelmällisen lähtökohdan sukupuolen rakentumisen tarkastelemiseen ja vankan, totutun sukupuolikäsityksen haastamiseen. Olen valintaan tyytyväinen. Diskurssianalyysi on käyttökelpoinen viitekehys erityisesti silloin, kun tutkimusaineistoa lähestytään korostaen merkityksiä, representaatioita ja kulttuuria. Kuten Arja Jokinen, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (1993, 9–10) toteavat, diskurssianalyysin voi määritellä ”sellaiseksi kielen käytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä”.

En halunnut yrittää selvittää Demin tarjoamaa nais- tai mieskuvaa, sillä katsoin tämän jo lähtökohtaisesti uusintavan jaottelua biologiseen ja kulttuuriseen sukupuoleen. Sen sijaan halusin tutkia, miten sukupuoli rakentuu tyttöjenlehdessä. Pyrkimyksenäni oli päästä kiinni niihin voimiin ja käytäntöihin, joilla sukupuolta tuotetaan ja joiden vaikutuksesta lehti tuottaa tällaista tai tuollaista sukupuolikuvaa. Diskurssianalyysi sopi tähän tutkimukselliseen lähtökohtaan erinomaisesti. Jotain toista menetelmää hyödyntäen olisin varmasti voinut saada aineistosta irti erilaisia mutta yhtä kiinnostavia asioita. Analyysini olisi varmasti sisältänyt hyvin toisenlaisia havaintoja ja tutkimustulokset olisivat voineet olla mielenkiintoisia. Diskurssianalyysin ansiosta pystyin kuitenkin lähestymään aineistoani ikään kuin käsivarret avoinna, valmiina ottamaan vastaan mitä ikinä aineisto minulle tarjoaa ja lähtemään rakentamaan analyysiäni aineiston ehdoilla.

Olen tyytyväinen menetelmävalintaan myös siksi, että DA sopii hyvin erilaisten tekstien analysoimiseen. Aineistoni oli värikäs sisältäen sekä kirjoitettua tekstiä, kuvitusta että mainoksia. DA sopi erinomaisesti näin kirjavan aineiston analysointiin.

Rajasin aineistoni tiukasti. Aineiston rajaaminen yhteen lehden numeroon oli rohkea kokeilu, ja myönnettävä on, että matkalla minua mietitytti, oliko

päätökseni oikea vai joutuisinko toteamaan aineiston riittämättömäksi ja laajentamaan sitä useamman lehden kattavaksi. Suppeahkon aineiston etu oli se, että aineiston koko mahdollisti siihen uppoamisen syvälle. Syvälinen analyysi ja pikkutarkka lukutapa tulivat mahdollisiksi – ja välttämättömiksi, mistä olen iloinen. Pikkutarkkuuden lisäksi aineistoni koko mahdollisti myös kokonaisuuden tarkastelun kokonaisuutena, tiiviinä pakettina, jonka uskon omalta osaltaan rikastuttavan aineistosta tehtäviä havaintoja.

Aineisto olisi voinut olla myös laajempi. Ottamalla aineistoon useamman Demin numeron olisin kenties löytänyt lisää diskursseja ja yleistävien havaintojen tekeminen olisi ollut helpompaa. Toisaalta, diskurssianalyttisen tutkimuksen pyrkimyksenä ei olekaan yleistettävyyttä tai faktoina esitettävät tutkimustulokset ja diskurssit. Diskurssianalyysissä korostuvat tutkijan oma persoona ja hänen tulkintansa. Tässä tutkimuksessa esitellyt diskurssit ovat vain minun tulkintani aineistosta ja joku muu olisi saattanut tulkita aineistoa aivan toisin. Tästä syystä suunnattoman suurta aineistoa ei tulisi pitää itseisarvona. Niihin diskursseihin, jotka löysin, aineisto tuntui nykyisellään täysin riittävältä.

Diskurssianalyysiä tehdessä voidaan aina pohtia myös sitä, kuinka paljon tutkijan oma positio vaikuttaa analyysin tuloksiin. Tässä tapauksessa analyysin kohteena oli teini-ikäisille tytöille suunnattu lehti. Voidaan miettiä, vaikuttiko analyysiini ja miten esimerkiksi se, että olen nainen, vanhempi kuin lehden kohderyhmä, kuitenkin Demin entinen tilaaja, akateemisesti koulutettu, naistutkimusta opiskellut ja sukupuolinäkökulmat tiedostava lukija. Tällaiset muuttujat on mielestäni hyvä ottaa huomioon ja pitää mielessä aineistoa analysoidessa ja tuloksista johtopäätöksiä tehdessä, mutta toisaalta en haluaisi suurennella niiden merkitystä. Jokainen tutkija tarkastelee aineistoaan omista lähtökohdistaan ja kuten edellä todettu, diskurssianalyysiin kuuluvat tutkijan omat tulkinnat.

Mitä tästä eteenpäin? Tutkimukseni on sellaisenaan vain pieni jyvä lisää naisten- ja tyttöjenlehtien tutkimuksen sekä feministisen mediatutkimuksen hiekkakasaan, mutta se tuo mielestäni esiin monta mielenkiintoista

jatkotutkimuksen paikkaa. Yksi mahdollisuus voisi olla tarttua laajempaan aineistoon samoista tutkimuksellisista lähtökohdista eli samankaltaisen tutkimuskysymyksen kera kuin tässä tutkimuksessa tehtiin.

Tyttöjen- ja naistenlehtiä käsittelevä tutkimus on edelleen hyvin usein lehden johonkin osaan, kuten kysymys-vastaus-palstoihin, henkilöjuttuihin tai pelkkään kirjoitettuun tekstiin keskittyvää, joten tästä syystä näen koko lehden aineistoonsa sisällyttävän tutkimuksen edelleen hyvin tarpeellisena naistenlehtikentällä.

Antoisaa voisi olla myös siirtää katse lopputuotteesta eli lehdestä itsestään lehden tekijöihin. Miten lehden tai lehtien tekijät itse suhtautuvat sukupuolinäkökulmaan? Ovatko sukupuoleen liittyvät kysymykset esillä lehteä tehtäessä ja kuinka paljon niihin kiinnitetään huomiota? Sisältyykö lehden tekoon joitain tietoisia tai tiedostamattomia päämääriä, asenteita tai omia ristiretkiä sukupuolen tuottamiseen ja sen esittämiseen liittyen, jotka vaikuttaisivat lehden tekoprosessiin.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Aho, Mirja (toim.) 1984. Aamuruskosta Ällikkään. Lasten- ja nuortenlehdet Suomessa 1854–1977. Tampere: Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin julkaisuja 6.

Arnett, Jeffrey Jensen (toim.) 2007. Encyclopedia of Children, Adolescents, and the Media. Thousand Oaks: Sage Publications.

Aslama, Minna 2006. Sukupuoli numeroina. Teoksessa Mäkelä, Anna; Puustinen Liina & Ruoho, Iiris (toim.): Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 47–61.

Butler, Judith

1990. Gender trouble. Feminism and the subversion of Identity. Routledge: New York.

2006. Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin kumous. Helsinki: Gaudeamus.

Butler, Matilda & Paisley, William 1980. Women and the mass media. Sourcebook for research and action. New York: Human Sciences Press.

Erkko, Anni 2009. Lohtua, neuvoja ja vaatimuksia – Nuorten lukijoiden tulkintoja sosiaalisesta tuesta tyttöjenlehdissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Journalistiikan pro gradu -työ.

Ferguson, Marjorie 1983. Forever feminine. Women's magazines and the cult of femininity. Aldershot: Gower.

Hall, Stuart 1997 (toim.). Representation. Cultural representations and signifying practices. London: Sage Publications.

Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva 1985. Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä. Helsinki: Otava.

Hoikkala, Tommi 1989. Nuorisokulttuurista kulttuuriseen nuoruuteen. Helsinki: Gaudeamus.

Jacobson, Maria 2005. Young people and gendered media messages. Göteborg: The International Clearinghouse on Children, Youth and Media.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero

1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino.

1999. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arto (toim.)

1999. Mies ja muutos. Kriittisen miestutkimuksen teemoja. Tampere: Tampere University Press.

2003. Yhdestä puusta. Maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa. Tampere: Tampere University Press.

Kontula, Tytti 2001. Menestyvä nainen: naistenlehti Glorian sisällön naiskuva. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Laamanen, Hanna-Kaisa 2003: "Auta! Mulla on vakavan luokan ongelma.": tyttökuva diskursiivinen rakentuminen Tuulian ja Demin kysymyspalstoilla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, kielten laitos, suomen kieli. Pro gradu -työ.

Laitinen, Anne 2004. Naistenlehdet määrittelevät miehensä: miesdiskurssit ja maskuliinisuushierarkia Annassa ja Trendissä 2003. Journalistiikan pro gradu -tutkielma. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

- Laukkanen, Marjo 2004. Kaapitetut. Seksuaalinen suuntautuminen nuorten nettikeskusteluissa. *Tiedotustutkimus* 27:3, 49–62.
- Lehtonen, Mikko 1998. Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Liljeström, Marianne 1996. Sukupuolijärjestelmä. Teoksessa Koivunen, Anu & Liljeström, Marianne (toim.): *Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 111–138.
- Luukka, Minna-Riitta 2003. Kelpaanko tällaisena? Tyttöyden rakentuminen *Demi-lehden* palstoilla. Teoksessa Modinos, Tuija & Suoninen, Annika (toim.): *Merkillinen media. Tekstit nuorten arjessa*. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto, 17–38.
- Macdonald, Myra 1995. Representing women. Myths of femininity in the popular media. London: Arnold.
- Malmberg, Raili 1991. Naisten ja kotien lehdet aikansa kuvastimina. Teoksessa Tommila, Päiviö (toim.): *Suomen lehdistön historia, osa 8: Yleisaikakauslehdet*. Jyväskylä: Gummerus.
- Luukka, Minna-Riitta, Hujanen Jaana, Lokka Antti, Modinos Tuija, Pietikäinen Sari & Suoninen Annika 2001: *Mediat nuorten arjessa. 13–19-vuotiaiden nuorten mediakäytöt vuosituhatvuotien taitteessa*. Jyväskylän yliopisto. Soveltavan kielentutkimuksen keskus: Jyväskylä.
- Mäkelä, Anna; Puustinen Liina & Ruoho, Iiris (toim.) 2006. *Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ojajärvi, Sanna
1998. Sukupuolten representaatiot parisuhdevisailuissa. Teoksessa Kantola, Anu; Moring, Inka & Väliaverronen, Esa (toim.): *Media-analyysi. Tekstistä*

tulkintaan. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 170–199.

2004. Toistamisen politiikka. Judith Butler ja sukupuolen tekeminen. Teoksessa Mörä, Tuomo; Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna: Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus, 255–273.

Pirinen, Riitta 1993. Hymyn takana piilee voimanainen: naisurheilijahahmojen representoimat naiseudet naistenlehdissä 1950-luvulta 1980-luvulle. Licensiaatintyö. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Pulkkinen, Tuija 2000. Judith Butler – Sukupuolen suorittamisen teoreetikko. Teoksessa Anttonen, Anneli; Lempiäinen, Kirsi & Liljeström, Marianne (toim.): Feministejä. Aikamme ajattelijoita. Tampere: Vastapaino, 43–60.

Sana, Elina (toim.) 1995. Naiset, miehet ja uutiset. Yleisradion tasa-arvotoimikunnan julkaisuja. Sarja A 1/1995. Helsinki: Yleisradio.

Siivonen, Jonita 2006. Lohduttava ja piinaava naistenlehti. Teoksessa Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris (toim.): Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 226–243.

Turtiainen, Tanja 2009. Ruumiillisuus tyttöjen lehtien neuvontapalstoilla. Journalistiikan pro gradu -työ. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Töyry, Maija

2005. Varhaiset naistenlehdet ja naisten elämän ristiriidat. Neuvotteluja lukijasopimuksesta. Viestinnän laitos. Helsingin yliopisto. Helsinki: Gummerus.

2006. Käytösoppaasta naistenlehteen. Teoksessa Mäkelä, Anna; Puustinen, Liina & Ruoho, Iiris (toim.): Sukupuolishow. Johdatus feministiseen mediatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus, 207–225.

Valtonen, Sanna 1998. Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, Anu; Moring, Inka & Väliverronen, Esa (toim.): Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 93–121.

Virkkunen, Henna 2001. Öljyleidi ja rahamiehet. Sukupuolten representaatiot talouslehtien henkilöhaastatteluissa. Journalistiikan pro gradu-työ. Viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

The World Association of Newspapers 2006. Young reader DNA – A report on the research. Final draft 26.11.2006.

Elektroniset lähteet:

Aikakausmedia 2009

<http://www.aikakauslehdet.fi/default.asp?docId=12341&vuosi=2009>. Viitattu 22.9.2009.

A-Lehdet 2009. Mediaopas.

<http://mediaopas.a-lehdet.fi/lehdet/demi> Viitattu 21.4.2009.

Brown, Millward 2005. EIAA Media consumption study. Youth online results, Europe 15-24 age group.

http://www.unicef.org/magic/resources/EIAA_media_consumption_study.pdf. Viitattu 16.3.2009.

Gigli, Susan (toim.)2004. Children, youth and media around the world. An overview of trends & issues. InterMedia Survey Institute for UNICEF.

<http://www.unicef.org/magic/resources/InterMedia2004.pdf>. Viitattu 16.3.2009.

KMT Lukija 2008. Kansallinen mediatutkimus KMT.

http://www.levikintarkastus.fi/mediatutkimus/KMT_Lukijatiedote_2008.pdf

Sanomalehtien Liitto 2008. Nuorison mediankäyttötutkimus 2007.

Tutkimustiivistelmä.

http://www.viestinet.org/liitetiedostot/SL/wwwSuomi/6/25/Nuorison_mediankayttotutk_2007_tiiv.pdf. Viitattu 22.9.2009.

Tilastokeskus 2008. *Internetin käyttäjiä enemmän kuin vuosi sitten*. Tilastot. Tieto- ja viestintätekniikan käyttö.

http://www.stat.fi/til/sutivi/2008/sutivi_2008_2008-08-25_tie_001.html. Viitattu 22.4.2009.